

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Rudolf Suk

**Právní úprava poskytování duchovní péče ve
prospěch příslušníků policie, hasičského sboru a
obětí trestných činů a katastrof**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 07. 12. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 193 124 znaků včetně mezer.

Rudolf Suk

V Praze, dne 08. 12. 2023

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. ICLic. Zábaji Horákovi, LL.M., Ph.D., za veškeré jeho rady a připomínky ke zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Duchovní péče.....	3
1.1. Kategoriální pastorační.....	5
1.2. Vztah duchovní péče a dalších pomáhajících disciplín.....	7
1.3. Kaplanství a kaplani.....	8
1.4. Kaplani v právu katolické církve.....	9
2. Náboženská svoboda jako základ duchovní péče ve veřejných institucích.....	11
2.1. Náboženská svoboda v mezinárodních dokumentech OSN.....	14
2.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.....	17
2.3. Listina základních práv a svobod EU.....	18
2.4. Duchovní péče ve veřejných institucích a náboženská svoboda.....	19
2.5. Zákonný základ poskytování duchovní péče ve veřejných institucích.....	22
2.5.1. Obecná úprava zákona o církvích.....	22
2.5.2. Zvláštní práva náboženských společenství.....	24
3. Integrovaný záchranný systém.....	29
3.1. Úkoly a funkce IZS.....	29
3.2. Ochrana obyvatelstva.....	30
3.3. Charity a diakonie.....	32
4. Inspirace a historická východiska duchovní péče ve prospěch příslušníků policie a hasičského sboru.....	33
4.1. Vojenská duchovní péče.....	34
4.2. Principy a prvky vojenské duchovní služby využitelné v dalších oblastech.....	35
5. Právní úprava duchovní péče o příslušníky policie.....	39
5.1. Policie ČR.....	39
5.2. Východiska a základ duchovní péče o policisty.....	41
5.3. Aktuální právní úprava.....	45
5.4. Shrnutí.....	48
6. Právní úprava duchovní péče o příslušníky policie v dalších evropských státech.....	49
6.1. Slovensko.....	49
6.1.1. Duchovní péče ve vybraných veřejných institucích na Slovensku.....	49
6.1.2. Katolická část.....	50
6.1.3. Ekumenická část.....	53
6.1.4. Shrnutí – Slovensko.....	54
6.2. Německo.....	56

6.2.1. Duchovní péče o příslušníky policie v Německu	57
6.2.2. Spolková úroveň	57
6.2.3. Zemská úroveň.....	59
6.2.4. Shrnutí – Německo	60
7. Modely duchovní péče ve veřejných institucích	61
8. Právní úprava duchovní péče o příslušníky HZS a oběti trestných činů a katastrof.....	63
8.1.1. Duchovní péče o příslušníky HZS	64
8.1.2. Závěr – duchovní péče o příslušníky HZS.....	68
8.1.3. Právní úprava duchovní péče o oběti katastrof.....	69
8.1.4. Právní úprava duchovní péče o oběti trestných činů	70
Závěr.....	72
Seznam použitých zdrojů	74
Abstrakt	81
Abstract	82

Úvod

Duchovní péče o příslušníky policie, hasičského záchranného sboru a oběti trestných činů a katastrof je jedním z nezastupitelných úkolů církví a náboženských společností (dále také jen „náboženská společenství“), v jehož rámci poskytují duchovní podporu v jedněch z nejnáročnějších povolání a nejsložitějších životních situacích. Duchovní péče jako křesťansky či jinak nábožensky motivovaná pomoc a podpora výše uvedeným skupinám osob jim pomáhá vyrovnávat se v případě policie a hasičského sboru s vysokými psychickými a morálními nároky, které na ně klade jejich zaměstnání a v případě obětí trestných činů a katastrof s negativními externími faktory, které jsou povětšinou zcela mimo jejich kontrolu.

Duchovní (spirituální) podpora je tak v prostředí výše uvedených skupin vhodným doplňkem duševní (psychické) podpory, kdy společně vytváří podmínky pro překonávání různých zátěžových situací.

Duchovní péče vně vlastní struktury a instituce náboženských společenství, označována i jako *kategoriální pastorage* (viz dále), je v případě péče o příslušníky policie, hasičského sboru a obětí trestných činů a katastrof oproti některým dalším oblastem kategoriální pastorage poměrně novou oblastí zájmu. V porovnání s duchovní péčí v nemocničních zařízeních, armádě a ve vězeňství nemá dlouhou historickou tradici, ovšem tato relativní novost a zatím ne pevné institucionální zakotvení dává možnost zamýšlet se nad správným způsobem zajištění této roviny duchovní péče a zároveň se inspirovat v oblastech s delší historickou tradicí. Etablovaná a dobře fungující duchovní péče v armádě České republiky je ostatně příkladem a východiskem pro zavedení stejně efektivní duchovní péče v rámci policie a ostatní oblasti se mohou také inspirovat v již existujících strukturách i mimo Českou republiku.

Tato diplomová práce se tak zaměřuje na porovnání české právní úpravy duchovní péče o výše uvedené skupiny osob s právní úpravou dalších oblastí kategoriální pastorage a s existujícími modely poskytování duchovní péče v ostatních evropských státech. Na základě tohoto srovnání je pak možno *de lege ferenda* uvažovat o co nejlepším právním a institucionálním zakotvení duchovní péče v rámci existujících struktur policie, hasičského sboru a subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů a katastrof.

Duchovní péče se samozřejmě neomezuje pouze na církve, tj. na sdružení křesťanská, ale může zahrnovat i další náboženské společnosti nekřesťanské. Tato práce se přesto z důvodů historického a kulturního kontextu zaměřuje převážně na poskytování duchovní péče církvemi, které si dává za cíl zpracovat do co nejvyšší míry ekumenicky, tzn. z pohledu všech církví. Mezi jednotlivými církvemi tak bude dělat rozdíl pouze, pokud to bude vhodné a jednotlivé

specifické církevní funkce a stavy se bude snažit nahradit vhodným všeobecným označením, např. duchovní nebo pastorační pracovník.

1. Duchovní péče

Než budeme moci začít zkoumat, jaký je současný právní rámec duchovní péče o konkrétní, tématem práce vymezené, skupiny osob, je důležité samotný pojem duchovní péče definovat a uvést do souvislostí tak, aby bylo jednoznačně určeno téma práce. Duchovní péče (jinak také pastorační péče, pastorage, anglicky *pastoral care*, německy *Seelsorge*) má několik definic, které ovšem až ve svém souhrnu poskytují ucelený pohled zahrnující všechny činnosti, ze kterých se duchovní péče skládá.

Pastorage v obecné rovině znamená péči o duše, a to v jakékoliv církvi.¹ Kromě toho je ale pastorage i prostorem externího působení církví a náboženských společností, tedy jedná se i o péči o obecné blaho a blaho osob stojících na okraji církve či mimo ni, jak je pastorage definována v koncilových dokumentech Druhého vatikánského koncilu.

Doc. Aleš Opatrný definuje pastorační práci jako „*zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu*“.² Posláním pastorage pak je podle něj řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia.³ Základ pro externí směřování duchovní péče a pastorage můžeme nalézt v Pastorační konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et Spes*, která je jedním z dokumentů Druhého vatikánského koncilu, který se uskutečnil v letech 1962 – 1965. *Gaudium et Spes* (česky *Radost a naděje*) zejména vytyčuje vztah mezi církví a okolním světem, kdy ve svém prvním odstavci říká:

„Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je radostí a nadějí, smutkem i úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdcích odezvu.“⁴

Tento odstavec *Gaudium et Spes* můžeme chápat jako přihlášení se církve k úkolům ve vnějším světě, které církev uskutečňuje vedle svých úkolů vnitřních, tedy péče o své členy. Duchovní péči tedy můžeme chápat jako naplnění křesťanského života a křesťanské služby ve světě a světu, tedy jako soubor činností, kterými se uskutečňují úkoly církve dovnitř i ven.

¹ Srov. TŘETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, str. 98. ISBN 978-80-247-3614-3.

² Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorage v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, str. 9. ISBN 80-7192-557-8.

³ Tamtéž.

⁴ GS odst. 1.

Tyto úkoly můžeme definovat jako čtveřici činností, a sice kerygma (*hlásání*), diakonia (*služba potřebným*), leiturgia (*bohoslužba*) a koinonia (*péče o společenství*).⁵ V rovině duchovní péče nemusí být všechny tyto úkoly zastoupeny (ačkoliv minimálně v rovině duchovní péče směrem dovnitř církve tomu tak zpravidla bude) a poměr zastoupení těchto úkolů se bude měnit v závislosti na příjemci (příjemcích) duchovní péče. Doc. Aleš Opatrný dále charakterizuje na základě výše popsaných úkolů duchovní péči jako „*jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti (...) a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace (...)*“.⁶

Na základě výše uvedených definic můžeme tedy duchovní péči či pastorační charakterizovat jako péči o osoby uvnitř i vně církve, která je prováděna skrze hlásání, službu potřebným, bohoslužbu a péči o společenství a jejímž cílem je lidsky důstojné zvládnutí životních situací, do kterých se dostávají konkrétní lidé.

Pastorace v rovině vnitřní probíhá v rámci vlastních struktur církví prostřednictvím činností, jako jsou bohoslužby, zvěstování, udělování svátosti, žehnání, konání modliteb za věřící a společně s nimi, prostřednictvím návštěv a dalšími činnostmi.⁷ Můžeme ji označovat i jako pastorační farní a tato forma pastorace je stále nejobvyklejší a nejrozšířenější formou duchovní péče v katolické církvi. Zahrnuje běžné formy duchovního vedení, avšak není obvykle schopna reagovat na „mezí“ situace, které nejsou součástí běžného života členů farnosti.⁸

Naopak pastorace externí probíhá mimo takové struktury a jedná se o pastorační působení v často neobvyklých, obtížných a zátěžových situacích, které se vyskytují u křesťanů i nekřesťanů, ale nejsou obvyklou součástí života jedince. Jako příklad můžeme uvést duchovní péči v nemocnicích, v pokročilém stáří a v zařízeních sociální péče, v případě výkonu trestu odnětí svobody, nebo v případech, kdy je osobní svoboda omezena nikoliv trestem, ale přísně hierarchickou strukturou organizace, již je příjemce duchovní péče členem, jako je armáda nebo policie. Jedná se o instituce, které na základě soudního rozhodnutí, služebních povinností nebo faktického stavu omezují svobodu pohybu, tedy o tzv. totalizující instituce.⁹

⁵ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, str. 16. ISBN 978-80-7465-116-8.

⁶ Tamtéž.

⁷ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslava (ed). *Církev a stát 2018: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, str. 8-16 [cit. 2023-09-21]. ISBN 978-80-210-9122-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2018/cirkevastat2018.pdf>

⁸ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, str. 17. ISBN 978-80-7465-116-8.

⁹ K totalizujícím institucím viz TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, str. 93–94. ISBN 978-80-7502-118-2.

V obou případech je ovšem duchovní péči nutné odlišovat od péče duševní, tj. péče o duševní zdraví. Duševní zdraví zahrnuje emocionální, duševní a sociální „pohodu“, každého jednotlivce, a ačkoliv v případě duchovní péče také není na škodu, aby osoba tuto péči poskytující měla znalosti i z jiných oborů, které lidem pomáhají ve zvládnání životních situací, obě takové formy péče o člověka se uskutečňují na jiném základě, jinými prostředky, v rámci odlišných struktur a sociálních vztahů. Duševní péči poskytují primárně vystudovaní lékaři (psychiatri) a odborníci v oboru psychologie.

1.1. Kategoriální pastorec

Duchovní péče popsaná výše je poskytována duchovními a jejich pomocníky v rámci jednotek náboženských společenství, jako jsou farnosti či sbory. Naproti tomu kategoriální pastorec vně náboženských společenství (také *kategoriální pastorec*, *strukturální pastorec* nebo *duchovní péče ve veřejných institucích a ve spolupráci s nimi*¹⁰) je označení pro takovou externí duchovní péči, kterou náboženská společenství poskytují právě mimo svoje vlastní struktury a instituce, a to členům toho kterého náboženského společenství, členům ostatních náboženských společenství i těm, kteří žádnou víru nevyznávají, tedy komukoliv ze širší veřejnosti¹¹ (zde narážíme na možný problém v souvislosti s definicí „pastorec“ uvedenou na počátku této kapitoly – vzhledem k tomu, že pastorec znamená péči o duše křesťanů, jeví se jako nejvhodnější užívat termín *duchovní péče v necírkevních institucích* nebo *duchovní péče ve veřejných institucích*).

Jedná se o péči o určitý okruh osob, vymezený obvykle příslušností k určité veřejné instituci odlišné od náboženského společenství, kterým je taková duchovní péče poskytována na požádání a její podstatou je duchovní péče v rámci takových veřejných institucí a v rámci takových situací, kam nemají obvykle náboženská společenství snadný přístup. Kategoriální pastorec je tedy náboženskou službou nabízenou mimo obvyklá místa projevu náboženství nebo víry, jako

¹⁰ K tomu viz TRETERA, Jiří Rajmund. Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2018: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, str. 8-16 [cit. 2023-09-22]. ISBN 978-80-210-9122-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2018/cirkevastat2018.pdf> a TRETERA, Jiří Rajmund. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2019: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019, str. 7-21 [cit. 2023-09-22]. ISBN 978-80-210-9490-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2019/cirkevastat2019.pdf>.

¹¹ Srov. HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017, str. 18-26 [cit. 2023-09-22]. ISBN 978-80-210-8830-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017.pdf>.

jsou vysoké školy, nemocnice věznice, školy či pracoviště¹², nebo přesněji je to duchovní péče o *zvláštní kategorie osob*, které se nacházejí *mimo své obvyklé prostředí*, domov a mimo spojení se strukturami svého náboženského společenství.¹³ Kromě péče o osoby v již výše zmíněných totalizujících institucích se jedná i o osoby zasažené nějakou krizovou událostí.

Pro takovou formu duchovní péče můžeme použít také termín kaplanství (anglicky *chaplaincy*), který je často používán v zahraničí. V podmínkách České republiky se nejedná o zcela obvyklý termín pro označení kategoriální pastorače, ačkoliv duchovní péči ve veřejných institucích vykonávají právě kaplani a jedná se o častou mediální zkratku.

E. Dean Cook definuje kaplanství jako „*Boží přítomnost v uzavřených komunitách*“. Uzavřenými komunitami jsou myšleny situace a podmínky, do kterých nemají obvykle náboženská společenství otevřený přístup a jejich úkoly jsou v nich prováděny prostřednictvím zvlášť vybraných osob, tedy kaplanů.¹⁴ Prostřednictvím takto poskytované duchovní péče se pak realizuje důležitá povinnost státu právně zajistit individuální a kolektivní svobodu vyznání věřících, která nemůže být omezena jen z důvodu příslušnosti k určité veřejné instituci, a zároveň je jí naplněno právní zajištění služby náboženských společenství prostřednictvím služby přítomností a nasloucháním všem, kdo o takovou pomoc požádají.¹⁵

Potřeba takové duchovní péče se ve veřejných institucích a oborech lidské činnosti neomezuje pouze na křesťany. Narozdíl od duchovní péče směrem dovnitř náboženských společenství je kategoriální pastorače přístupná všem, kdo o ni požádají a duchovní pomoc a vedení jsou tedy poskytovány nejen členům vlastního náboženského společenství, ale i členům jiných náboženských společenství i osobám, které žádnou víru nevyznávají. Důležité je v tomto smyslu podotknout, že kategoriální pastorače jako externí duchovní péče probíhá zásadně nemisijně a nemá tzv. evangelizační charakter. V praxi to znamená, že cílem tohoto typu duchovní péče není získávat nové věřící pro to které náboženské společenství, ale pouze svou přítomností pomáhat ke zvládnutí konkrétních zátěžových situací, proto takovou duchovní pomoc můžeme označit jako tzv. službu přítomností a nasloucháním, což znamená „být s lidmi“. Tento

¹² Srov. HOLM, Neil. *Toward a Theology of the Ministry of Presence in Chaplaincy*. *Journal of Christian Education* [online]. 2009, Květen 2009, 52(1), 7-22 [cit. 2023-06-25], str. 7. Dostupné z: [\(PDF\) Toward a Theology of the Ministry of Presence in Chaplaincy \(researchgate.net\)](#).

¹³ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti*. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2018: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, str. 8-16 [cit. 2023-09-21]. ISBN 978-80-210-9122-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2018/cirkevastat2018.pdf>.

¹⁴ Srov. DEAN COOK, E. *Chaplaincy: Being God's Presence in Closed Communities: A Free Methodist History 1935-2010*. Bloomington (Indiana): AuthorHouse, 2010, str. 13. ISBN 978-1452026107.

¹⁵ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti*. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2019: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019, str. 7-21 [cit. 2023-09-21]. ISBN 978-80-210-9490-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2019/cirkevastat2019.pdf>.

princip duchovní péče je často promítnut i do konkrétních dohod, kterými se zajišťuje působení duchovní služby ve veřejných institucích, kdy jako příklad můžeme uvést Dohodu o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů ze dne 14. dubna 2020, která v čl. 3, písm. c) stanoví:

„(3) *Duchovní služba je poskytována na ekumenickém základě.*

(...)

c) Chápání služby duchovního v prostoru Policie je nemisijní, služba duchovního v tomto prostoru není motivována snahou o získání nových členů pro svou víru či církev.“¹⁶

1.2. Vztah duchovní péče a dalších pomáhajících disciplín

Pastorace a duchovní péče má blízko k některým dalším pomáhajícím profesím, tedy veškerým profesím, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci jejich problémů a na získání nových poznatků o člověku a jeho podmínkách k životu, tak aby pomoc mohla být účinnější.¹⁷ Mezi pomáhající profese řadíme obory jako je psychologie, pedagogika, sociální práce nebo medicína, ale i další činnosti z prostředí náboženských společenství jako je diakonie (charita). Jak již bylo uvedeno výše, zejména v případě kategoriální pastorace je někdy vhodné až nutné doplňovat teologický základ a znalosti i znalostmi z jiných oborů nebo alespoň znalostmi o těchto oborech.

Faktem ovšem je, že péče o duchovní složku osobnosti člověka pomáhá lépe zvládat zátěžové situace a zvyšuje odolnost v případě krize. Například americká studie zaměřující se na pacienty v pokročilém stadiu rakoviny prokázala, že ti z pacientů, kteří měli dostupnou duchovní a náboženskou pomoc v konečném stadiu nemoci cítili větší životní klid, měli pozitivnější pohled na svůj stav, dostávalo se jim větší podpory od okolí a v neposlední řadě měli nižší náklady na nemocniční péči.¹⁸

Z výše uvedené studie se dá dovozovat, že se jedinci, kterým byla v těžké životní situaci poskytována duchovní péče cítili klidnější a psychicky uvolněnější, což mělo vliv i na snížení nutnosti užívání léků proti úzkosti a bolesti, větší pohodlí pacientů a zvýšenou rychlost

¹⁶ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl 3 písm. c).

¹⁷ Srov. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, str. 185. ISBN 978-80-262-0873-0.

¹⁸ Srov. A. EVANS, Keith. Pastoral Care in Public Settings: A Theoretical and Theological Premise with Effective Outcomes of Chaplaincy. *Testamentum Imperium* [online]. 2018, 2018, 5(1), str. 4-5 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35983155/Pastoral_Care_in_Public_Settings_A_Theoretical_and_Theological_Premise_with_Effective_Outcomes_of_Chaplaincy.

uzdravování – celkově měli takoví pacienti pobyt v nemocnici kratší a spokojenost s péčí vyšší. Tento závěr podporují i některé další studie, které uvádí, že tyto lepší výsledky mohou být přičítány i pomoci kaplana pacientům a jejich rodinám.¹⁹

Celkově lze shrnout, že ačkoliv není duchovní péče určena k nahrazování jiných oborů, zajišťuje ve spojení s nimi lepší výsledky pro osoby, kterým je poskytována a je tedy vhodné s ní v zátěžových situacích pracovat.²⁰

1.3. Kaplanství a kaplani

Externí rovina duchovní péče je obvykle poskytována kaplanem, kterým rozumíme v nejobecnější rovině zástupce kterékoliv církve, kterému byla svěřena péče o konkrétní okruh osob,²¹ případně konkrétněji duchovního se zvláštním vzděláním nebo vlastnostmi, který byl svou církví vyslán k péči o osoby ve veřejných institucích či specializovaných zařízeních, kam mají církve obvykle jen malý či žádný přístup.²² Tradičně je tedy kaplanem osoba, která přijala jáhenské či kněžské svěcení či byla ordinována ke službě kazatele a je povolána svou církví k působení v určité světské instituci jako jsou policejní sbory, nemocnice, věznice, ale i školy, univerzity nebo dokonce instituce soukromé (kaplani působící v soukromých institucích jsou převážně fenoménem Spojených států amerických, kde se sdružují v organizacích „Corporate Chaplains of America“ a „Marketplace Chaplains USA“ a již v roce 2007 jich v USA působily asi čtyři tisíce).²³

Právní vztah, na základě kterého kaplani duchovní péči poskytují se může různit. Obvykle jsou buďto ve služebním poměru k instituci, ve které působí (tak například vojenští kaplani), v pracovním poměru k ní (jako například někteří kaplani nemocniční), nebo jsou ve služebním poměru k náboženskému společenství, které je vyslalo k péči o osoby v této instituci. To, zda mohou duchovní péči poskytovat a zda budou vysláni do některé veřejné instituce závisí na právních předpisech konkrétního náboženského společenství.²⁴

Pojem kaplan původně označoval pouze takto působící křesťanské duchovní. V některých diecézích v českých zemích se také jako kaplani označují i někteří farní vikáři, a to na základě obyčejového práva uznaného Českou biskupskou konferencí. V této práci se ovšem tímto významem nebudeme zabývat.²⁵ V poslední době, zejména ve Spojených státech amerických, se

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Srov. TRETERA, Jirí Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jirí Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 7-11. ISBN 978-3-8305-3991-9.

tento pojem začal používat i pro duchovní a příslušníky jiných vyznání a např. se tak můžeme setkat s židovskými, muslimskými nebo hinduistickými kaplany. Ačkoliv se jimi tato práce přímo nezabývá, je nutno zmínit, že i oni poskytují tolik důležitou duchovní péči, a to zejména v prostředí americké armády a v čím dál vyšším počtu i na univerzitách, kde působí v tzv. multi-faith teams, tedy týmech poskytující duchovní péči složených z příslušníků různých vyznání.

Zcela stranou tématu této práce pak stojí „humanistické kaplanství“ (*humanist chaplaincy*),²⁶ někdy označované i jako sekulární nebo generické. Jedná se o duchovní péči poskytovanou na humanistickém základě – tento trend je možné pozorovat zejména ve Velké Británii, kde organizace Humanists UK definuje humanismus jako životní postoj člověka, který „*k pochopení světa věří vědecké metodě, odmítá myšlenku nadpřirozena a svá etická rozhodnutí činí na základě rozumu, empatie, zájmu o člověka a ostatní myslící zvířata (sic)*“.²⁷ Podle tamějšího pojetí je takový druh duchovní péče odpovědí na potřebu duchovní péče pro osoby, které jsou příslušníky náboženského společenství s menším počtem členů, nebo zcela bez vyznání.²⁸

1.4. Kaplani v právu katolické církve

Základní církevněprávní úprava postavení kaplanů, potažmo kaplanství, v katolické církvi je obsažena v Kodexu kanonického práva z roku 1983 (dále jen „CIC/1983“), a to konkrétně v kánonech 564–572. Jak již bylo řečeno na začátku této kapitoly, je dle prvního z příslušných kánonů kaplanem kněz, kterému je natrvalo alespoň z části svěřena pastorační péče o některé společenství nebo zvláštní skupinu křesťanů, kterou má poté vykonávat v souladu jak s obecným právem, tak s právem partikulárním.²⁹

²¹ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, str. 61. ISBN 978-80-247-3614-3.

²² *Chaplaincy Handbook for The Communion of Evangelical Episcopal Churches* [online]. Hutchinson (Kansas): Communion of Evangelical Episcopal Churches, 2019, str. 7 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.ceec.org/chaplains>.

²³ Viz Praying for Gain. *The Economist* [online]. Washington, D. C., 2007, 2007 [cit. 2023-08-06]. ISSN 0013-0613. Dostupné z: <https://www.economist.com/business/2007/08/23/praying-for-gain>.

²⁴ Srov. HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017, str. 18-26 [cit. 2023-08-26]. ISBN 978-80-210-8830-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017.pdf>

²⁵ K tomuto významu slova kaplan viz TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, str. 173. ISBN 978-80-7502-192-2.

²⁶ viz webové stránkysdružení humanistických kaplanů <https://humanistchaplainciestr.org/>.

²⁷ Srov. VAN DIJK, Lindsay Jane. Humanist Chaplains Entering Traditionally Faith-Based NHS Chaplaincy Teamstr. *Religions* [online]. 10. září 2021, 12(9) [cit. 2023-06-24], str. 4. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/rel12090744>.

²⁸ Srov. VAN DIJK, Lindsay Jane. Humanist Chaplains Entering Traditionally Faith-Based NHS Chaplaincy Teamstr. *Religions* [online]. 10. září 2021, 12(9) [cit. 2023-06-24], str. 3. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/rel12090744>.

²⁹ CIC/1983, kán. 564.

Takového kněze musí místní ordinář (tedy nositel řádné výkonné moci řízení, ať již vlastní nebo zástupné, tedy zpravidla na úrovni diecéze biskup či arcidiecéze arcibiskup) do funkce jmenovat, ustanovit či ho potvrdit a musí mít všechna pověření, která vyžaduje řádná pastorační péče.³⁰

Kromě podmínek pro ustanovení (jmenování, potvrzení) kaplanem, upravuje CIC/1983 také přímo ve svém textu některá oprávnění kaplana, která má vždy a nejsou vázána na partikulární právo nebo zvláštní zmocnění. Kaplan je tak přímo ze svého úřadu oprávněn udílet svátost smíření věřícím svěřeným do jeho péče, hlásat jim Boží slovo, udílet zvláštní svaté přijímání pro nebezpečí smrti a svátost pomazání nemocných a udílet svátost biřmování těm, kdo jsou v nebezpečí smrti.³¹ Někteří kaplani mají také další oprávnění vázané na jejich zvláštní místo působení, kdy konkrétně např. kaplani ve věznicích mají pověření zbavovat některých druhů církevních trestů.

Bez ohledu na definici kanonického práva se ovšem i v některých v konkrétních dohodách o duchovní službě v některých institucích užívá označení kaplan i pro další osoby (mimo jiné i v rámci katolické církve jáhnové, kteří byli ustanoveni k duchovní službě v armádě).

Kromě výše uvedených duchovních se na pastorační péči mohou v omezené míře podílet také laici. Základ jejich pastorační práce nalezneme v kán. 517 CIC/1983, který stanoví, že je za určitých podmínek možné svěřit účast na pastorační péči o farnost i jiné osobě, která není klerikem. Jejich práce se poté projevuje v oblastech jako je péče o nemocné či katecheze dětí nebo dospělých.

Kromě toho je v partikulárním právu diecézí v Čechách a na Moravě ustanovena funkce pastoračního asistenta (či asistentky). Jedná se o laika, pracovníka duchovní správy, který je odborně připravený na svou službu a v případě potřeby může být po takové přípravě pověřen diecézním biskupem k výkonu další vymezené duchovenské služby v církvi.³² Tak jsou například k duchovní péči o nemocné a vězně vysílány kaplanky, které jsou formálně pastoračními asistentkami.³³

Taková funkce existuje i v rámci církve starokatolické, kde je definována jako člen starokatolické církve pověřený k pomoci duchovním v systematické práci na pastoraci, katechezi, evangelizaci, výuce náboženství či práci s dětmi, nemocnými, starými či sociálně

³⁰ CIC/1983, kán. 565.

³¹ CIC/1983, kán. 566.

³² Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, str. 174I. ISBN 978-80-7502-192-2.

³³ Srov. HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017, str. 18-26 [cit. 2023-10-21]. ISBN 978-80-210-8830-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017.pdf>

slabými lidmi v konkrétním prostředí duchovní správy a může být pověřen také samostatnými úkoly, a tedy se může částečně podílet i na kategoriální pastoraci.³⁴

2. Náboženská svoboda jako základ duchovní péče ve veřejných institucích

Obecným základem umožňujícím poskytování duchovní péče jak v rovině interní, tak externí, je náboženská svoboda či svoboda vyznání, která je jedním ze základních prvků demokratického právního státu a jedním ze základních lidských práv vyjadřujících svobodu člověka.

Náboženská svoboda se skládá ze dvou typů práv a dvou rovin, kdy první tvoří absolutní individuální práva působící erga omnes, tedy práva, kterým odpovídá povinnost všech ostatních osob je nerušit a jejich výkon strpět. Takové právo je primárně garantováno Listinou základních práv a svobod, která ve svém čl. 15 odst. 1 stanoví:

„Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“³⁵

Pod výrazem „každý“ se v oblasti českého ústavního práva rozumí všichni obyvatelé České republiky, ať už se jedná o české státní občany, občany jiných států nebo osoby bez státní příslušnosti a tato práva nejsou stejně jako jiná základní lidská práva svobody spjata s občanským statutem jednotlivce, a naopak náleží každému od narození až do smrti. Toto právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského přesvědčení je absolutního charakteru a odpovídá mu tedy povinnost nezasahovat jiným do jejich svobody myšlení, svědomí a náboženského přesvědčení. Vyjadřuje tím nedotknutelnost vnitřní sféry jednotlivce³⁶, čímž vylučuje jakýkoliv nátlak v souvislosti s myšlením, svědomím nebo náboženským vyznáním, ať již ze strany veřejné moci, nebo ze strany jiných osob a institucí.³⁷ Tato oblast práva na svobodu vyznání se označuje také jako tzv. vnitřní obor (*forum internum*)³⁸ a představuje stěžejní oblast svobody vyznání.

Na druhé straně tvoří náboženskou svobodu také práva relativní, působící inter partes, které jsou vyjádřením institucionální náboženské svobody a projevují se vztahy mezi

³⁴ Ústava starokatolické církve v ČR, § 44.

³⁵ Listina základních práv a svobod, čl. 15

³⁶ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 89. ISBN 978-80-7502-118-2.

³⁷ Srov. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře, str. 10. ISBN 978-80-7400-362-2.

³⁸ Srov. HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 147–148. ISBN 978-80-7380-152-6.

konkrétními osobami. Takové vnější projevy náboženství a víry, nazývané také vnější obor (*forum externum*)³⁹, naproti tomu chrání čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který zní:

*„Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“*⁴⁰

Tuto vlastnost náboženské svobody shrnul Ústavní soud ve svém nálezu Pl.ÚS 6/02 ze dne 27. listopadu 2002 zabývající se postavením církví a náboženských společností a vztahem státu a církve:

*„Z toho je zřejmé, že náboženskou svobodu lze zásadně vymezit především jako forum internum (čl. 15 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. status negativus, resp. libertatis, charakteristický vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat. Zároveň je však zřejmé, že omezení náboženské svobody na forum internum je nepostačující, neboť již pojmovým znakem náboženské svobody je právo každého projevovat svoje náboženské vyznání navenek, přirozeně při respektování omezujících kautel stanovených v čl. 16 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.“*⁴¹

Forum internum, tedy právo mít vnitřní náboženské přesvědčení, je chráněno bezpodmínečně a je v zásadě neomezitelné, zatímco forum externum naopak může podléhat omezením, které si nezbytně žádá zachování veřejného pořádku a ochrana práv třetích osob.⁴² Náboženská svoboda tak v důsledku výše řečeného prakticky splývá s předmětem konfesního práva, neboť předmětem konfesního práva jsou jak právní předpisy upravující poměr státu a církví, tak i předpisy, kterými se zajišťuje svoboda víry a náboženského přesvědčení jak individuální, tak kolektivní.⁴³

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Listina základních práv a svobod, čl. 16.

⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. Pl.ÚS 6/02.

⁴² Srov. SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, str. 16. ISBN 978-80-87127-13-1.

⁴³ Srov. SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, str. 19. ISBN 978-80-87127-13-1.

Takový charakter náboženské svobody v evropském prostoru shrnul a popsal Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku Kokkinakis proti Řecku ze dne 25. května 1993 takto:

„Jak je uvedeno v článku 9 (Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod), svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je jedním ze základů »demokratické společnosti« ve smyslu Úmluvy. Je to ve svých náboženských dimenzích jeden z nejdůležitějších prvků, který spoluvytváří identitu věřících a jejich způsob života, ale je také zároveň cenným přínosem pro ateisty, agnostiky, skeptiky a nezúčastněné. Pluralita je neoddelitelná od demokratické společnosti, o kterou se dříve bojovalo po celá staletí a která na ní závisí. Zatímco náboženská svoboda je zejména věcí svědomí jednotlivce, zahrnuje v sobě také inter alia svobodu „projevovat (své) náboženství“. Přinášení svědectví slovem a skutkem je vázáno na existenci náboženského vyznání. Podle článku 9 se svobodná manifestace svého náboženství neprovádí pouze ve společnosti jiných lidí „na veřejnosti“ a v kruhu těch, kteří vyznávají stejnou víru, ale lze ji také vykonávat „sám“ a „v soukromí“; kromě jiného zahrnuje právo pokoušet se přesvědčovat svého bližního, například „vyučováním“; v opačném případě by „právo na změnu svého náboženství nebo víry“, obsažené v článku 9, pravděpodobně zůstalo mrtvou literou.“⁴⁴

Náboženskou svobodu je pak dále možné dělit na náboženskou svobodu individuální, kterou může každý jednat sám bez účasti dalších osob či institucí a jedná se zejména o vnitřní přesvědčení každého člověka a náboženskou svobodu kolektivní, kterou věřící vykonávají v určité skupině či společenství (např. účasti na náboženském obřadu).

V systematické Listiny základních práv a svobod jsou články 15 a 16 upravující náboženskou svobodu řazeny na samotném konci hlavy druhé, oddílu prvního, tedy mezi základní lidská práva a svobody. Jedná se o základní lidská práva a svobody, považované v daném prostoru a čase za práva přirozená, nezadatelná, nezcizitelná, neprohlášená a nezrušitelná, která náleží člověku ze samotné podstaty jeho existence jako lidské bytosti, a která jsou nezbytná pro to, aby mohl člověk jako lidská bytost ve společnosti důstojně žít, kdy konkrétně právo svobody vyznání je vyjádřením svobody a důstojnosti člověka v jeho duchovní a duševní sféře.⁴⁵ Jedná se o subjektivní veřejná práva určující vztah mezi jednotlivcem, jako nositelem práva, a státem, jako adresátem povinnosti do práva nezasahovat, případně určující i vztahy mezi jednotlivci navzájem, a to eventuálně i prostřednictvím státu. Jelikož se tato práva

⁴⁴ Kokkinakis proti Řecku, 25. května 1993, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva, číslo stížnosti 14307/88.

⁴⁵ Srov. PAVLÍČEK, Václav et al., *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář 2. díl Práva svobody*. Praha: Linde, 2002, str. 164. ISBN 80-85647-38-9.

nenachází v režimu čl. 41 Listiny základních práv a svobod, je možné se jich domáhat přímo z Listiny základních práv a svobod.

2.1. Náboženská svoboda v mezinárodních dokumentech OSN

Náboženská svoboda je chráněna a garantována také v mezinárodních smlouvách. První moderní mezinárodní dokument garantující svobodu náboženství a vyznání je Všeobecná deklarace lidských práv přijatá dne 10. prosince 1948 na půdě Valného shromáždění OSN (dále jen „VDLP“). Ačkoliv se jedná o nezávazný dokument, její význam pro svobodu vyznání spočívá ve vůbec prvním přihlášení se mezinárodního společenství ke garanci tohoto základního lidského práva a zároveň posloužila jako inspirace jak dalším, již právně zavazujícím mezinárodním smlouvám, tak také vnitrostátním ústavním úpravám garance náboženské svobody.⁴⁶

VDLP se náboženskou svobodou zabývá nejprve okrajově v čl. 2 v souvislosti se zákazem diskriminace a rovněž poté ve čl. 26, který stanovuje všeobecné právo na vzdělání, jenž má napomáhat k porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi národy i náboženskými skupinami. Těžiště úpravy náboženské svobody ovšem ve VDLP leží ve čl. 18, který stanoví:

„Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadu.“⁴⁷

Náboženská svoboda je zde, jak je u vnitrostátních i mezinárodních dokumentů poměrně rozšířené, upravena společně se svobodou myšlení a svědomí. Je tomu tak proto, že tyto tři svobody zahrnují prakticky všechny způsoby, kterými může člověk zaujímat stanovisko vůči světu.⁴⁸

Čl. 18 VDLP je možné členit na tři části. První z nich chrání již výše definované bezpodmínečné a neomezitelné *forum internum*, tedy právo na vnitřní náboženské, ale i jiné přesvědčení každého člověka. Jako pomyslnou druhou část čl. 18 VDLP můžeme chápat možnost změnit své náboženství nebo víru, která v sobě implicitně zahrnuje také možnost

⁴⁶ Srov. SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, str. 39. ISBN 978-80-87127-13-1.

⁴⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 18.

⁴⁸ Tamtéž.

získávat pro své vyznání (náboženské společenství) nové věřící⁴⁹ a část třetí tohoto odstavce pak zaručuje *forum externum*.

Na základě Všeobecné deklarace lidských práv byly v rámci OSN přijaty dvě závazné mezinárodní smlouvy, a to Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a pro náboženskou svobodu zásadnější Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který výslovně obsahuje úpravu náboženské svobody a který Valné shromáždění OSN přijalo 16. prosince 1966. Pro tehdejší Československou socialistickou republiku vstoupil v platnost roku 1976 publikací ve Sbírce zákonů vyhláškou ministra zahraničí č. 120/1976 Sb., a kromě České republiky k němu dosud přistoupilo 173 států světa.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech je unifikační smlouvou, stanovující žádaný konečný stav ochrany práv v něm obsažených, neurčuje však, jak má být tohoto stavu dosaženo – určuje tedy pouze výsledek, kdy forma prostředků pro dosažení tohoto stavu je věcí vnitrostátního práva.⁵⁰ Jeho důležitost ovšem spočívá v tom, že se jedná o jedinou univerzální mezinárodní smlouvu obsahující nástroje pro její implementaci, které spočívají v dohledu Výboru OSN pro lidská práva přezkoumávajícího zprávy států, které jsou paktem vázány, o implementaci v něm uvedených práv a svobod, a také posuzování oznámení jednotlivců o porušování této mezinárodní smlouvy.

V tomto paktu je náboženská svoboda upravena opět v čl. 18 o čtyřech odstavcích, který stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním.

2. Nikdo nesmí být podroben donucování, které by narušovalo jeho svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle své vlastní volby.

3. Svoboda projevat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

⁴⁹ Takto judikoval ovšem až Evropský soud pro lidská práva ve zmiňovaném případě Kokkinakis proti Řecku, a to na základě části čl. 9 Evropské úmluvy o lidských právech stejné textace, v odst. 35 odůvodnění tohoto rozsudku.

⁵⁰ Srov. STEINER, Henry J. et al. *International human rights in context: law, politics, morals : text and materials.*, 2. vydání, Oxford, 2000, Oxford University Press, str. 103-111. ISBN 978-0198298496.

4. *Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují respektovat svobodu rodičů, a tam, kde je to vhodné, poručníků, zajistit náboženskou a morální výchovu svých dětí podle vlastního přesvědčení rodičů nebo poručníků.*⁵¹

Svoboda náboženství je tedy formulací přebranou z Všeobecné deklarace lidských práv, opět stanovena společně se svobodou myšlení a svědomí, avšak s tím rozdílem, že Mezinárodní pakt o občanských a politických právech nestanovuje výslovně možnost své náboženství nebo víru změnit. Interpretačně by ovšem mělo být chápáno tak, jako by v sobě právo každého přijmout nebo změnit náboženství nebo víru zahrnovalo.⁵² Ve druhém odstavci je stanoven zákaz donucování ve věcech náboženství, který zahrnuje nejen donucení fyzické (tedy ve formě násilí), ale i další formy nelegitimního ovlivňování, kterými může být například stanovení výhod pro příslušníky určitého náboženství nebo naopak jejich společenské vyloučení.⁵³ Tato problematika byla pak dále rozpracována v Deklaraci o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře z roku 1981.

Odstavec třetí stanovuje samotné meze náboženské svobody ve smyslu *forum externum* a konečně v odstavci čtvrtém je stanovena povinnost smluvních stran Mezinárodního paktu o občanských a politických právech respektovat svobodu rodičů (či poručníků) zajistit náboženskou a morální výchovu svých dětí dle jejich vlastního přesvědčení.

Kromě čl. 18 je pak nutné zmínit i čl. 20, kterým se smluvní strany zavázaly přijmout zákony, které zakáží mimo jiné výzvy k náboženské nenávisti, která představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí a čl. 27 zakotvující ochranu (i náboženských) menšin.

Kromě těchto dvou dokumentů se náboženské svobody dotýkají i další dokumenty vytvořené v rámci OSN. Souběžně s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech připravovala Komise pro lidská práva také zmiňovanou Deklaraci o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře a na ni navazující závaznou úmluvu stejného věcného zaměření. V březnu 1981 Komise pro lidská práva postoupila návrh této dohody prostřednictvím Hospodářské a sociální rady Valnému shromáždění, které ji vyhlásilo rezolucí č. 36/55. Tato deklarace se skládá z preambule a osmi článků a upravuje práva a svobody, jejichž porušování má diskriminační charakter ve vztahu ke svobodě vyznání. Zahrnuje dílčí práva představující svobodu vyznání, jako např. svobodný výkon kultu, nakládání s rituálními předměty a materiály, svobodu školit a ustanovovat své představitele, zachovávat

⁵¹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 18.

⁵² Srov. LERNER, Natan., *Religion, secular beliefs and human rights: 25 years after the 1981 declaration*. Boston, 2006, Martinus Nijhoff Publishers, str. 20. ISBN 978-90-47-41001-0.

⁵³ Srov. SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008 str. 41. 978-80-87127-13-1.

svátky atp. Jedná se o důležitý mezinárodněprávní instrument, který je považován za vyjádření konsenzu států co do minimálního standartu náboženské svobody.⁵⁴

2.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy

Jako první regionální mezinárodní smlouva v evropském prostoru garantující náboženskou svobodu byla v rámci Rady Evropy dne 4. listopadu 1950 přijata Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (také *Evropská úmluva o lidských právech*). V platnost vstoupila v roce 1953 a postupně byla ratifikována všemi státy, které jsou členy Rady Evropy. Bývalá ČSFR byla prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou této úmluvy, a to v roce 1992 vyhlášením ve Sbírce zákonů sdělením federálního ministerstva zahraničí č. 209/1992 Sb. V současné době je její přijetí podmínkou vstupu do Rady Evropy.

Svoboda myšlení a svědomí společně se svobodou náboženského vyznání je zakotvena v čl. 9 Evropské úmluvy o lidských právech takto:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, které jsou stanoveny zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“⁵⁵

První odstavec tohoto článku představuje téměř přesnou kopii čl. 18 VDLP, kdy první tři svobody garantované tímto odstavcem, tedy svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, včetně jeho změny, představují neomezitelnou svobodu vnitřního přesvědčení člověka ve smyslu *forum internum* a čtvrtá svoboda projevat své náboženství pak *forum externum*, podléhající případným omezením stanoveným zákonem, která jsou v demokratické společnosti nezbytná v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví, morálky, nebo práv a svobod druhých, jak stanovuje odstavec druhý tohoto článku. Náboženská svoboda je dále chráněna také

⁵⁴ Srov. LERNER, Natan. The Nature and Minimum Standards of Freedom of Religion and Belief. Brigham Young University Law Review [online]. 2000(3) [cit. 2023-10-18], str. 918-921. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2011&context=lawreview>.

⁵⁵ Evropská úmluva o lidských právech, čl. 9.

čl. 14, který stanoví, že užívání práv a svobod přiznaných Evropskou úmluvou o lidských právech musí být zajištěno všem, bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, výslovně včetně rozlišování založeném na náboženském vyznání.⁵⁶

Evropská úmluva o lidských právech byla postupně rozšiřována formou dodatkových protokolů, kdy se svobody vyznání týká dodatkový protokol č. 1 přijatý v roce 1952 v Paříži a dodatkový protokol č. 12 přijatý v Římě v roce 2000.

První protokol garantuje ochranu vlastnictví, svobodné volby a v souvislosti se svobodou vyznání také právo na vzdělání, stanovené jeho čl. 2:

„Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“⁵⁷

Právo na vzdělání je zde spojeno s právem rodičů na zajištění výchovy a vzdělání jejich dětí ve shodě s jejich náboženským přesvědčením. Ze spojení těchto dvou práv je pak dovozováno právo na zakládání nestátních škol.⁵⁸

Protokol č. 12 pak v čl. 1 stanovuje všeobecný zákaz diskriminace při užívání jakéhokoliv práva stanoveného zákonem z jakéhokoliv důvodu, včetně náboženství a ve čl. 2 zákaz diskriminace z jakéhokoliv důvodu jakýmkoliv orgánem veřejné moci. Rozšiřuje tak původní zákaz diskriminace čl. 14 Evropské úmluvy o lidských právech na jakékoliv právo zaručené nejen touto úmluvou, ale zejména ve vnitrostátním právu a dalších mezinárodních smlouvách.⁵⁹

2.3. Listina základních práv a svobod EU

Listina základních práv Evropské unie (dále jen „LZPEU“) byla přijata v roce 2000 v Nice a stala se prvním komplexním katalogem lidských práv v rámci Evropské unie. Původně se jednalo o nezávazný dokument, který ovšem společně s přijetím Lisabonské smlouvy v roce

⁵⁶ Evropská úmluva o lidských právech, čl. 14.

⁵⁷ Dodatkový protokol č. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, čl. 2.

⁵⁸ Srov. KMEC, Jirí at al. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, [2012]. Velké komentáře, str. 1302. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁵⁹ Srov. KMEC, Jirí at al. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, [2012]. Velké komentáře, str. 1210. ISBN 978-80-7400-365-3.

2009 získal stejné postavení jako základní smlouvy a stal se pramenem primárního práva Evropské unie.⁶⁰

Text LZPEU je rozdělen do preambule a sedmi hlav pokrývajících jednotlivé tematické okruhy lidských práv: důstojnost, svobody, rovnost, solidaritu, občanská práva a soudnictví (s poslední sedmou hlavou upravující aplikaci).

Náboženská svoboda je v LZPEU upravena v hl. II upravující svobody, konkrétně v čl. 10 takto:

„1. Každý člověk má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání či přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání či přesvědčení sám či společně s jinými, na veřejnosti či v soukromí bohoslužbou, výukou, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Právo odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí je přiznáno v souladu se zákony jednotlivých států, které upravují výkon tohoto práva.“

Svoboda je v tomto článku vymezena způsobem obvyklým i v dalších mezinárodních dokumentech. Na tato ustanovení poté navazuje čl. 14, stanovující právo na vzdělání a respekt ke svobodě zakládat vzdělávací zařízení při dodržení demokratických zásad a práva rodičů zajistit vzdělání a výuku svých dětí dle svého náboženského přesvědčení a čl. 22 LZPEU, který zakazuje diskriminaci a přímo stanoví, že „Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost“.⁶¹

2.4. Duchovní péče ve veřejných institucích a náboženská svoboda

Individuální náboženskou svobodu, tak jak byla popsána v předchozích kapitolách, je třeba na základě vnitrostátního i mezinárodního práva zajistit ve všech oblastech a skutečně pro každého. V rámci veřejných institucí existuje zejména nutnost zajištění této ústavně garantované svobody náboženství pro členy náboženských společenství v případě, že jsou někteří z nich na základě nejrůznějších zákonných důvodů oddělení od zbytku společnosti, a tím i od zcela svobodného výkonu svého práva na náboženskou svobodu.

⁶⁰ Prostřednictvím novelizace čl. 6 Smlouvy o Evropské unii, který LZPEU přiznal „stejnou právní sílu jako Smlouvy“ (myšleno Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie).

⁶¹ Listina základních práv EU, čl. 10.

Vývojově nejstarší je zajištění tohoto práva v armádě, vězeňském systému, ve školách internátního typu, nemocnicích a jiných zdravotnických zařízeních a sociálních institucích (např. domovy mládeže nebo domovy seniorů).⁶²

Novější oblastí zájmu, zhruba od poloviny až konce 20. století, je zajištění této individuální náboženské svobody i v oblasti policie, hasičského sboru, zařízení pro přechodný pobyt imigrantů a azylantů a zařízení pro přechodný pobyt nelegálních migrantů před jejich vyhoštěním. Duchovní péče členům náboženských společností je v těchto oblastech poskytována jednak formou náboženských obřadů tak, aby mohli svou víru vykonávat, tak i osobní dimenzí pomoci člověku.⁶³

Druhou oblastí je rozšíření duchovní péče ve veřejných institucích, která byla původně poskytována jen členům náboženských společenství, na všechny, kdo se v těchto veřejných institucích nacházejí a projeví o takovou péči zájem. Právě v této souvislosti hovoříme o službě přítomnosti a službě nasloucháním, kdy pastorační pracovníci pomáhají i osobám bez vyznání tím, že s nimi sdílí jejich situaci.

Tato oblast zajištění duchovní péče pro všechny osoby ve veřejných institucích se rozvíjela paralelně s tím, jak se v těchto institucích postupně zaváděla péče institucionálních psychologů.⁶⁴ Obě tyto oblasti pomoci, duchovní i duševní, si spolu nijak nekonkurují, ale naopak se jedná o oblasti vhodně se doplňující. Jak duševní péče poskytovaná psychology, tak péče duchovní poskytovaná pastoračními pracovníky, mají mnoho styčných bodů a rysů, ale každá je založená na jiném souboru znalostí a každá má svůj vlastní přístup k lidem, kteří tuto péči potřebují.

Obě oblasti duchovní péče ve veřejných institucích, tedy oblast poskytování duchovní péče členům náboženských společenství, ale i všem ostatním, kdo o to požádají, vznikly jako důsledek širšího pochopení cíle náboženských společenství v demokratické společnosti za přijetí idejí humanity ve vztahu ke každému člověku a zároveň uznání plurality ve společnosti.⁶⁵

S touto oblastí duchovní péče souvisí také myšlenka, že zajištění výkonu individuální (ale i kolektivní) náboženské svobody v zemích, kde je tato umožněna, obsahuje veřejné i právní uznání, že náboženská společenství mají nejen právo, ale i úkol nabízet své humanitární,

⁶² Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 7-11. ISBN 978-3-8305-3991-9.9.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Srov. HORÁK, Zábaj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. *Právní prostor* [online]. 18. 6. 2021 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/duchovni-pece-nabozenskych-spolecenstvi-policie-obeti-trestnych-cinu-prirodnich-katastrof>.

charitativní a vzdělávací služby každému, kdo o to projeví zájem, tedy nikoliv jen uvnitř vlastního náboženského společenství, ale také navenek a i ve veřejných institucích. Takto charakterizoval náboženská společenství i Ústavní soud ve svém již zmiňovaném nálezu Pl.ÚS 6/02 ze dne 27. listopadu 2002, kde řekl:

„... úkol těchto subjektů v žádném případě nelze redukovat na pouhé vyznávání určité náboženské víry ... nýbrž jejich činnost je podstatně širší a spočívá též ve vyzarování náboženských hodnot navenek, a to prostřednictvím nejen religiózní činnosti, ale taky např. činnosti charitativní, humanitární a obecně vzdělávací.“⁶⁶

Tyto důvody poukazují na nutnost kvalitní a zejména kvalitně právně podložené duchovní péče ve veřejných institucích. Nelze však zapomínat ani na to, že v mnoha zemích byla duchovní péče rozšířena i mimo samotné veřejné instituce, zejména na osoby, které již ukončily svůj pobyt v některé veřejné instituci, avšak stále vyžadují nějakou formu duchovní péče.

Zejména se to týká postpenitenciární péče o osoby propuštěné z vězení nebo ochranného léčení, osoby propuštěné z nemocnic, ale i o další formy institucionální péče, jako jsou instituce pro obtížně vychovatelnou mládež.⁶⁷ Například Doc. Aleš Opatrný doporučuje poskytování duchovní péče zejména osobám propuštěným z výkonu trestu, jelikož propuštěným vězňům může být jediné ku prospěchu, naleznou-li jiné společenství lidí, než ze kterého se do vězení dostali a zejména proto, že pro jedince může být navrátilivší se vězeň značnou zátěží, kterou mohou lépe zvládat instituce mající zkušenosti s mentalitou bývalých vězňů.⁶⁸ Náboženská společenství poté poskytují duchovní péči na základě smluvního vztahu mezi nimi a veřejnou institucí.

Další skupinu osob, které duchovní péči vyžadují, představují oběti trestných činů a katastrof. V obou případech se jedná o traumatizující zážitky, které jim může duchovní ve spolupráci s psychologem nebo jiným odborníkem pomoci zvládnout. Informace o možnostech této pomoci by měla poskytovat zejména policie, ale i hasičské sbory, což jsou obvykle první subjekty, které se s obětí trestného činu nebo katastrofy setkají.⁶⁹ Kromě toho, že mohou policie

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. Pl.ÚS 6/02.

⁶⁷ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 7-11. ISBN 978-3-8305-3991-9.

⁶⁸ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, str. 144-145. ISBN 978-80-7465-116-8.

⁶⁹ Srov. HORÁK, Zábaj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof. *Právní prostor* [online]. 18. 6. 2021 [cit. 2022-05-17]. Dostupné z:

a hasičské sbory informovat o možnostech, kde mohou oběti trestných činů a katastrof tuto pomoc získat, je navíc možné a často i vhodné, aby první kontakt mezi obětí a duchovním probíhal právě v rámci policie či hasičského sboru, kdy mohou kaplani těchto bezpečnostních sborů ve spolupráci s psychology a dalšími členy intervenčních týmů pomoci se s náročnou situací vyrovnat.

Náboženská svoboda se tak v rámci poskytování duchovní péče projevuje jednak z hlediska individuálního, jako možnost jednotlivce být příjemcem duchovní péče nebo duchovní péči poskytovat, a jednak z hlediska kolektivního jako potřeba náboženských společenství udržovat jejich společnou identitu mezi členy, kteří se nemohou náboženského života účastnit za obvyklých podmínek.⁷⁰

Poskytování duchovní péče ve společnosti plní tedy trojí roli. Zaprvé se jedná o projev jak individuální, tak kolektivní náboženské svobody, kdy bychom stát měli považovat za nositele povinnosti zajistit, aby všichni lidé měli přístup k duchovní péči, aby tak mohli smysluplně projevovat svou víru;⁷¹ zadruhé má pozitivní vliv na fungování institucí, ve kterých je duchovní péče poskytována a za třetí je poskytováním duchovní péče zajišťována také lidská důstojnost, k jejíž ochraně se státy v mezinárodních smlouvách i svých ústavách zavázaly.⁷²

2.5. Zákonný základ poskytování duchovní péče ve veřejných institucích

2.5.1. Obecná úprava zákona o církvích

Kolektivní dimenzi práva svobodně projevovat své náboženství nebo víru, tedy vykonávat je „společně s jinými“, provádí zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o církvích“). V návaznosti na výše uvedené ústavní a mezinárodně-právní záruky svobody náboženského vyznání a jeho výkonu definuje ve svém § 3 písm. a) pro účely tohoto zákona církev a náboženské společnosti jako dobrovolná společenství osob s vlastní strukturou a orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/duchovni-pece-nabozenskych-spolecenstvi-policie-obeti-trestnych-cinu-prirodnich-katastrof>.

⁷⁰ Srov. RIVERS, Julian. *The Law of Organized Religions: Between Establishment and Secularism*. Oxford: Oxford University Press, 2011, str. 207. ISBN 978-0199226108.

⁷¹ Srov. EMILIANIDES, Achilles. Chaplaincy and the Law in Cyprus. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 75-82. ISBN 978-84-9045.

⁷² Srov. HORÁK, Zboj. Religious Assistance in Public Institutions: Common Background and Common Challenges. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 3-7. ISBN 978-84-9045.

náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeným shromažďováním, bohoslužbou, vyučováním a duchovní službou. Ačkoliv je takto pojem církve a náboženské společnosti definován pouze pro účely zákona o církvích, jinou definici v českém právním řádu nenalezneme.

Církvě a náboženské společnosti nevznikají v závislosti na státní moci, tj. jejich vznik není podmíněn povolením, uznáním či registrací a postačuje naplnění znaků uvedených v § 3 zákona o církvích. Definičním znakem církví a náboženských společností ovšem není právní subjektivita, a ne všechna organizovaná společenství věřících tedy musí právní subjektivitu mít. Přiznání právní subjektivity není automatické a nenáleží každému společenství věřících, ovšem jen těm, které splňují zákonné požadavky. Prakticky tedy Zákon o církvích rozeznává tři typy církví a náboženských společností, a to:

1. církve a náboženské společnosti;
2. registrované církve a náboženské společnosti; a
3. registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštních práv.

Církvě a náboženské společnosti které vzniknou samotným sdružením fyzických osob, v souladu s ustanovením § 4 odst. 1 zákona o církvích, sice dle tohoto ustanovení svébytně rozhodují o věcech spojených s vyznáváním víry, o své organizaci a o vytváření k tomu určených institucí, nicméně právnickou osobou se stávají až registrací (případně teoreticky mohou zvolit jinou právní formu a fungovat např. jako spolek). Církvě a náboženské společnosti, jejichž činnost by byla v rozporu s právními předpisy, jejichž činnost či učení by ohrožovaly práva, svobody a rovnoprávnost osob, ohrožovaly by demokratické základy státu nebo jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost nemohou vzniknout ani vyvíjet činnost vůbec.⁷³

Soulad s těmito podmínkami ovšem reálně zkoumá až Ministerstvo kultury, jako orgán veřejné moci provádějící registraci církví a náboženských společností, a až právě v procesu registrace.⁷⁴

Návrh na registraci církve nebo náboženské společnosti podává Ministerstvu kultury přípravný výbor. Takový návrh musí obsahovat základní charakteristiku církve či náboženské

⁷³ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, § 5.

⁷⁴ Tamtéž, § 10.

společnosti, jejího učení a poslání, zápis o jejím založení na území ČR a podpisy nejméně tří set zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem na území ČR, kteří se k ní hlásí a tzv. základní dokument. Tento základní dokument musí pak obsahovat řadu dalších údajů, jako například poslání a základní články víry, sídlo, způsob ustavování a odvolávání duchovních a seznam jejich označení nebo informace o začlenění do struktur církve nebo náboženské společnosti v zahraničí.

Ministerstvo kultury poté v rámci řízení o registraci přezkoumá, zda návrh podává oprávněná osoba, zda obsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti a zda činnost náboženského společenství není v rozporu s jeho základním dokumentem a podmínkami stanovenými zákonem. V případě, že jsou podmínky splněny Ministerstvo kultury rozhodne o registraci církve či náboženské společnosti a zapíše ji do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností ke dni, kdy rozhodnutí o registraci nabylo právní moci. Tento rejstřík je veřejným seznamem.

Taková církev nebo náboženská společnost dnem registrace získává právní subjektivitu. Kromě toho může takto registrované náboženské společenství na rozdíl od společenství neregistrovaného vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách za podmínek zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a změně a doplnění dalších zákonů (dále jen „zákon o vysokých školách“) s tím, že vysoké školy bohoslovecké v České republice zřízeny nejsou a zákon o vysokých školách s nimi ani nepočítá – vysoké školy jsou dle § 2 odst. 7 zákona o vysokých školách jen veřejné, soukromé a státní – existuje ovšem hned pět bohosloveckých fakult působících v rámci veřejných vysokých škol.

Nejpodstatnějším rozdílem ovšem je, že registrovaná církev nebo náboženská společnost může za splnění zákonných podmínek usilovat o přiznání oprávnění k výkonu *zvláštních práv*, jejichž obsah bude vysvětlen dále.

2.5.2. Zvláštní práva náboženských společenství

Zvláštní práva církví a náboženských společností dle důvodové zprávy zákona o církvích vycházejí z toho, že stát může (za stanovených podmínek) umožnit církvím a náboženským společenstvem vstup a působení v oblastech veřejné sféry, ve kterých je působení vyhrazeno orgánům veřejné moci, avšak zároveň se jedná o oblasti, ve kterých církve a náboženské společnosti v demokratické společnosti tradičně působily a působí.⁷⁵ Jedná se o další práva nad

⁷⁵ Srov. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře, str. 93. ISBN 978-80-7400-362-2.

rámec ústavně garantovaných práv náboženské svobody, která jsou přiznána církvím a náboženským společnostem (k tomuto viz níže), u kterých lze na základě jejich delší činnosti a jejího pozorování orgány státu garantovat odborné zázemí k jejich výkonu a slovy důvodové zprávy také „serióznost v tomto působení“. Společným znakem všech těchto práv je přítomnost veřejnoprávního prvku a pronikání činností církví a náboženských společností do veřejnoprávního prostoru.⁷⁶ Institut zvláštních práv církví a náboženských společností tak prakticky znamená dvoustupňovou registraci církví a náboženských společností.

Zvláštní práva náboženských společenství byla do české právní úpravy zavedena zákonem o církvích prostřednictvím prohlášení některých do té doby „běžných“ práv náboženských společenství za zvláštní.⁷⁷ Ačkoliv zákon o církvích obsahuje v příloze seznam církví a náboženských společností registrovaných podle dosavadních právních předpisů a ustanovení, podle kterého měl zůstat zachován rozsah oprávnění k výkonu zvláštních práv, který tyto církve a náboženské společnosti *měly*,⁷⁸ nepostupovalo Ministerstvo kultury při výkladu zákona podle jeho platného znění, ale podle jeho důvodové zprávy.⁷⁹ Důvodová zpráva ale hovoří o oprávnění k výkonu zvláštních práv, které církve a náboženské společnosti *vykonávají*. Dle důvodové zprávy církve a náboženské společnosti, které takové právo měly, ale nevykonávaly jej, o toto právo přišly.⁸⁰ Oprávnění církví a náboženských společností k výkonu zvláštních práv přitom mělo být zachováno bez dalšího a některé církve a náboženské společnosti by si mohly nárokovat přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv i podle ustanovení § 28 odst. 1 zákona o církvích v případě, že oprávnění k jeho výkonu měly před nabytím účinnosti zákona o církvích.⁸¹

Současná právní úprava také navozuje dojem, že se jedná primárně o právo náboženských společenství, ačkoliv se má prostřednictvím zvláštních práv realizovat právo některých skupin osob na kolektivní a individuální náboženskou svobodu.⁸²

Institut zvláštních práv není v České republice upraven správně, je v porovnání s právními řády cizích zemí ojedinělý a měl by být zrušen.⁸³ Žádná zahraniční úprava pojem

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, str. 120. ISBN 978-80-7502-118-2.

⁷⁸ Viz zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), § 28 odst. 1.

⁷⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, str. 121. ISBN 978-80-7502-118-2.

⁸⁰ Srov. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře, str. 316-317. ISBN 978-80-7400-362-2.

⁸¹ Srov. tamtéž.

⁸² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, str. 120. ISBN 978-80-7502-118-2.

„zvláštní práva“ nepoužívá a okolní státy ponechávají výkon zvláštních práv smluvní úpravě⁸⁴, což je lepší řešení.

Aby náboženské společenství bylo oprávněno k podání návrhu na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, musí být po dobu nejméně deseti let nepřetržitě registrováno podle zákona o církvích, musí každoročně po dobu deseti let před podáním návrhu zveřejňovat výroční zprávy o své činnosti za kalendářní rok a musí řádně plnit své závazky vůči státu (např. co se týká daňových povinností) a třetím osobám. K návrhu je poté nutné připojit podpisy alespoň tolika zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem na území ČR, kolik činí nejméně jedna promile obyvatel ČR dle posledního sčítání lidu, text zveřejňovaných výročních zpráv a prohlášení o tom, že řádně plní své závazky vůči státu a třetím osobám. Ministerstvo tento návrh opět přezkoumá z hlediska požadovaných náležitostí a v případě, že jsou všechny splněny, oprávnění k výkonu zvláštních práv přizná.⁸⁵

Církev či náboženská společnost tak získává oprávnění:

1. vyučovat náboženství na státních školách;
2. být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností;
3. konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky;
4. zřizovat církevní školy; a

⁸³ K tomu viz TRETERA, Jiří Rajmund a HORÁK, Záboj. Jak by měl vypadat nový zákon o svobodě náboženského vyznání, in: *Revue církevního práva* č. 67-2/2017 [online]. 2017 [cit. 2023-10-12]. str. 11-30. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>.

⁸⁴ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, str. 121. ISBN 978-80-7502-118-2.

⁸⁵ Kromě tohoto postupu bylo také v souladu s § 27 odst. 8 zákona o církvích možné získat toto oprávnění na základě výjimky Ministerstva kultury, které mohlo (se souhlasem vlády) oprávnění i bez splnění požadovaných podmínek udělit i církvím a náboženským společenstvím reprezentujícím významné světové náboženství s dlouhou historickou tradicí a působícím na území ČR, byla-li registrována. Tato možnost ovšem platila pouze pět let od nabytí účinnosti zákona o církvích. Dále pak také oprávnění k výkonu zvláštních práv zůstalo v platnosti pro náboženská společenství, která je měla ke dni nabytí účinnosti zákona a ta tedy nemusela procházet výše popsaným procesem.

5. v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství zachovávat duchovními povinností mlčenlivosti.⁸⁶

Všechna zvláštní práva pak církve a náboženské společnosti vykonávají v rámci věcně příslušných zvláštních zákonů.

Základem pro poskytování duchovní péče ve veřejných institucích je ovšem poslední zvláštní právo v seznamu shora neuvedené, a to právo dle § 7 odst. 1 písm. b) zákona o církvích – pověřit osoby vykonávající duchovenskou službu k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova.⁸⁷

Toto zvláštní právo církví a náboženských společností umožňuje těmto společenstvím vykonávat duchovenskou činnost vůči osobám, které jsou buď z důvodů služebních povinností, nebo v důsledku soudního rozhodnutí dlouhodobě omezeny v právu na svobodu pohybu a případné duchovní služby nemohou samy vyhledávat⁸⁸, tedy duchovní péči v již zmiňovaných totalizujících institucích.

Již ze samotného textu je zřejmé, že se jedná, např. ve srovnání s tématem této práce, o značně omezený rozsah veřejných institucí. Místa, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova jsou bezpochyby institucemi, kde jsou osoby dlouhodobě omezeny v právu na svobodu pohybu a nemohou samy vyhledávat duchovní služby, na první pohled ovšem do výčtu zcela nespadá služba v ozbrojených silách. K tomu je ovšem nutné poznamenat, že Zákon o církvích pochází z doby, kdy v České republice stále existovala povinná základní vojenská služba, a tedy i tato oblast duchovní péče byla směřována na vojáky základní služby, jejichž postavení se v některých aspektech silně blížilo postavení osob, jejichž svoboda pohybu byla omezena soudním rozhodnutím:

„byli také ‚zavřeni‘ v kasárnách, ven mohli jen za určitých podmínek a na určitou dobu, byli pod dohledem a vstup do kasáren byl ‚nevojákům‘ zapovězen, kdy i např. návštěvy mohly vstupovat pouze do návštěvní místnosti (podobně jako ve věznici).⁸⁹

⁸⁶ Za účelem získání tohoto oprávnění je nutné při předkládání návrhu na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv předložit také dokument stvrzující, že zpovědní tajemství (či jeho obdoba) je tradiční součástí učení církve či náboženské společnosti nejméně 50 let.

⁸⁷ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, § 7 odst. 1 písm. b).

⁸⁸ Srov. JÄGER, Petr. *Církev a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení. Příručka pro veřejnou správu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 48. ISBN 80-7325-092-6.

⁸⁹ Z rozhovoru, který vedl autor této práce dne 16. května 2022 s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D.

Toto ustanovení zákona o církvích tak směřuje primárně na vojáky základní služby, a ne na profesionální vojáky, kde by byla patrnější ekvivalence se službou ostatních bezpečnostních sborů. I komentář k Zákonu o církvích shrnuje, že naopak toto ustanovení neupravuje působení církví a náboženských společností v bezpečnostních sborech, nemocnicích a zařízeních sociální péče, jelikož tyto není možné považovat za totalizující instituce a případná omezení svobody projevit náboženství nebo víru nevyplývají z omezení právních, ale faktických.⁹⁰

Fakt, že výše uvedené ustanovení nedopadá na působení církví a náboženských společností v bezpečnostních sborech, nemocnicích a zařízeních sociální péče, je neoddiskutovatelný, jeho odůvodnění nicméně není dostatečné. Bezpečnostní sbory i ostatní zmíněné veřejné instituce je bezpochyby možno považovat za totalizující instituce, vyjdeme-li z definice na začátku této práce a otázka, zda v nich existující omezení vyplývají z důvodů právních či faktických, je vzhledem k funkci duchovní péče irelevantní, jelikož duchovní péče není primárně institutem právním a důvod vzniku nemožnosti vyhledávat duchovní služby by neměl hrát roli v možnosti tuto poskytovat.

Že zákon o církvích tyto oblasti duchovní péče neupravuje není jejich poskytování obvykle na překážku. Může nicméně způsobovat problémy, kdy mohou nejrůznější subjekty tento taxativní výčet vnímat tak, že zřizovat duchovní péči v jiných institucích není možné, či je dokonce protizákonné, tak jak se to stalo v procesu ustanovování duchovní služby u Policie ČR (o čemž bude pojednáno dále v rámci kapitoly o vývoji právní úpravy duchovní služby v prostoru policie). Tuto situaci by bylo ve vztahu k Policii ČR i hasičskému sboru možné podle plk. ThDr. Mgr. Jiřího Ignáce Laňky, Ph. D., řešit poměrně jednoduchou novelou zákona o církvích, která by k působení církví a náboženských společností v ozbrojených silách České republiky přidala také bezpečnostní sbory a postavila tím najisto, že duchovní péče v nich je žádoucí a možná.⁹¹ Lepším řešením by ale bylo zohlednit připomínky prof. JUDr. Jiřího Rajmunda Tretery a doc. JUDr. ICLic. Zábaje Horáka, LL.M., Ph.D., a přijmout nový zákon, který by obsahoval demonstrativní výčet práv náboženských společenství namísto zvláštních práv.⁹²

⁹⁰ Srov. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře, str. 180. ISBN 978-80-7400-362-2.

⁹¹ Z rozhovoru, který vedl autor této práce dne 16. května 2022 s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D.

⁹² K tomu viz TRETERA, Jiří Rajmund a HORÁK, Zábaj. Jak by měl vypadat nový zákon o svobodě náboženského vyznání, in: *Revue církevního práva* č. 67-2/2017 [online]. 2017 [cit. 2023-10-12]. str. 11-30. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>.

3. Integrovaný záchranný systém

Duchovní péče v případě mimořádných událostí, a to jak příslušníkům policie, hasičského sboru i obětem takových událostí, je v České republice poskytována v rámci integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“), jenž není jediným subjektem nebo orgánem, ale jedná se o systém pravidel, spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek, orgánů státní správy a dalších osob, mezi které patří Hasičský záchranný sbor, sbory dobrovolných hasičů, poskytovatelé záchranné služby a Policie ČR⁹³, při provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události⁹⁴ a zahrnuje i koordinaci právě se subjekty poskytujícími duchovní péči a pomoc.

Součástí IZS jsou i některé další složky, které mohou na vyžádání poskytovat pomoc při záchranných a likvidačních pracích.⁹⁵

Z pohledu poskytování duchovní péče je zásadní, že takovou složkou integrovaného záchranného systému jsou neziskové organizace a sdružení občanů. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o integrovaném záchranném systému“), ve znění pozdějších předpisů, sice výslovně nepočítá s účastí církví a náboženských společností na plnění úkolů IZS, přesto je náboženská společenství a další neziskové organizace možné využívat zejména k záchranným a likvidačním pracím v případě přírodních a jiných katastrof na základě smluv s nimi uzavřených, díky kterým jsou poté zařazeny do příslušných havarijních plánů.

Kromě toho je v rámci IZS možné poskytovat dobrovolnou věcnou i osobní pomoc. Mohou ji tak poskytovat i jiné subjekty, než osoby a instituce státu, krajů, či obcí, ale vždy pouze se souhlasem nebo vědomím velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce.⁹⁶

3.1. Úkoly a funkce IZS

Integrovaný záchranný systém plní v České republice dvě základní na sebe navazující funkce.⁹⁷ Jeho účelem je koordinace záchranných prací při mimořádných událostech, což zahrnuje nejružnější činnosti jako ošetření zraněných, zajištění ubytování a pitné vody,

⁹³ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 4.

⁹⁴ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 2.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Srov. HORÁK, Zboj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 36-52 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

⁹⁷ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 2.

vyprošťovací práce atp. Zároveň tyto záchranné práce zahrnují (a nutně by zahrnovat měly) i duchovní a duševní podporu těm, kteří jsou zraněni, přišli o majetek nebo své blízké.⁹⁸

Po výše uvedených záchranných pracích pak obvykle nastupují práce likvidační, tedy odstranění následků mimořádných událostí. Kromě fyzického odstranění škod ovšem často zůstávají jak u zasahujících, tak u zasažených, psychické následky, u kterých je nezastupitelná role náboženských společenství a jejich kaplanů, kteří mohou všem zúčastněným pomoci se s těmito následky vyrovnat.

Duchovní péči při mimořádných událostech zmiňuje vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, která ve svém § 26 odst. 4 písm. c) uvádí, že (zvýrazněno autorem práce):

*„(...) velitel zásahu může prostřednictvím příslušného operačního střediska žádat o zabezpečení zdravotní péče, hygienické a protiepidemické péče a sociální a **duchovní** péče pro postižené, nemocné a zraněné.“⁹⁹*

Dále však není s duchovní péčí při mimořádných událostech příliš pracováno. Duchovní péče obětem mimořádných událostí byla poskytována na základě některých dohod mezi Českou republikou a církevními subjekty, o kterých bude pojednáno dále, které ovšem nejsou nadále platné.

3.2. Ochrana obyvatelstva

Kromě výčtu jednotlivých složek IZS upravuje zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, rovněž ochranu obyvatelstva. Ta je pro účely výše uvedeného zákona definována jako „*plnění cílů civilní ochrany¹⁰⁰, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku*“.¹⁰¹ Ke zpřesnění této poměrně obecné definice ochrany obyvatelstva došlo poté v dokumentu z roku 2020 *Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030¹⁰²*, jenž byl připraven Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru a schválen usnesením Vlády ČR č. 560 ze dne 21. 6. 2021. Tento dokument vymezuje ochranu obyvatelstva šířeji, jako „*system prevence, připravenosti a odezvy vůči mimořádným událostem a*

⁹⁸ Srov. HORÁK, Zboj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, str. 36-52 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

⁹⁹ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, čl. 26 odst. 4.

*krizovým situacím, jehož cílem je ochrana životů, zdraví, majetku a životního prostředí. Ochrana obyvatelstva pokrývá hrozby nevojenského i vojenského charakteru a je úkolem státních orgánů, orgánů územních samospráv, právnických a podnikajících fyzických osob, ale také úkolem samotných občanů“.*¹⁰³

Tento dokument pak dále uvádí příklady hrozeb vojenského i nevojenského charakteru. Jako příklad hrozby vojenského charakteru uvádí například válku, jež vypukla na východní Ukrajině roku 2014 (a v průběhu minulého roku bohužel zasáhla Ukrajinu celou, což ovšem autoři nemohli předpokládat) a několik dalších vnitrostátních a mezinárodních konfliktů. Jako hrozby charakteru nevojenského poté uvádí například kybernetické útoky na nemocniční zařízení v České republice, kterých se dopustili hackeři v roce 2020 úmyslným zásahem do počítačových sítí nemocnic, či pandemii COVID-19, která propukla rovněž v roce 2020.

Zásadním prvkem ochrany obyvatelstva je jeho včasné varování a i zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, uvádí varování ve výčtu cílů civilní ochrany na prvním místě. Až na základě včasného varování je možné přistoupit k dalším krokům ochrany obyvatelstva, tedy výše zmiňované evakuace, ukrytí, nouzového přežití a ochraně života, zdraví a majetku.

Jednou z nezastupitelných rolí náboženských společenství je v rámci ochrany obyvatelstva poskytování domácí a zahraniční humanitární pomoci. Kromě dalších neziskových organizací se touto činností zabývají zejména církve a jimi zřizované složky k této pomoci určené.¹⁰⁴ Jako příklad takových je možno uvést Charitu Česká republika, Diakonii Českobratrské církve evangelické, humanitární organizaci ADRA a diakonie dalších církví, jako je třeba Diakonie Apoštolské církve.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Civilní ochrana, jakožto pojem, vychází z čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (tzv. Protokol I), přijatého v Ženevě dne 8. června 1977 a v českém právním řádu publikovaného sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 168/1991 Sb.

¹⁰¹ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů § 2 písm. e).

¹⁰² Srov. MAJERČÍKOVÁ, Františka Jana. Kategoriaální pastorační služby nemocným v pandemii (nemocniční kaplani). In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, str. 32-35 [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

¹⁰³ Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030, str. 4. Dostupné z: [Vlada_III_KOOB-2025_vyhl2030](https://www.vlada.cz/vlada-iii-koob-2025-vyhl2030).

¹⁰⁴ Srov. HORÁK, Zábaj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, str. 36-52 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

¹⁰⁵ Tamtéž.

3.3. Charity a diakonie

Charity a diakonie jednotlivých církví jsou obecně významnou složkou pomoci obyvatelstvu, ať už v případě krizových stavů jako nedílná součást IZS nebo i v rámci „běžné“ každodenní pomoci potřebným. V křesťanském pojetí označuje samotný termín *diakonie* jeden ze základních projevů vyznání víry, kdy jde o péči o potřebné, osamělé, strádající, nemocné či nemohoucí.¹⁰⁶ V širším významu se poté jedná o název církevních organizací, respektive složek církví, které tuto péči poskytují. Tyto složky jsou obvykle organizovány na územním principu ve stupních, které odpovídají jednotlivým složkám církve (tj. diakonie farní, oblastní, národní a mezinárodní), mohou být však organizovány i na principu věcném, tedy podle oblasti, ve které působí a poskytují pomoc (např. zdravotnická zařízení nebo domovy seniorů).¹⁰⁷ Výjimečně se ovšem může jednat také o subjekty, jež jsou formálně necírkevní, které ovšem mají podobný charakter a byly založeny některým členem církve jako soukromou osobou.

V prostředí katolické církve se obvykle pro tuto složku péče o potřebné i pro samotnou církevní složku používá spíše termín *charita* a *diakonie* je naproti tomu pojmem církví evangelických, obsahově jsou ovšem oba termíny shodné.

Pracovníky jak diakonií, tak charit, jsou odborné i pomocné síly, tedy profesionální i dobrovolní pracovníci, a to zpravidla z církví, které považují pomoc potřebným za součást svého vyznání víry.¹⁰⁸ Nic ovšem nebrání tomu, aby byli pracovníky charit a diakonií i osoby bez vyznání.

Zapojení těchto církevních organizací či složek je poté promítnuta i do výše zmiňované Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030, jelikož jejich zapojení zvyšuje kapacitu ochrany obyvatelstva.¹⁰⁹

Kromě státu jsou největšími poskytovateli pomoci při mimořádných událostech právě církevní charitativní a humanitární organizace, tj. zejména charity a diakonie.¹¹⁰ Přesto výše uvedený dokument konkrétně církve ani jejich složky nikterak nezmiňuje a s pojmy jako je duchovní péče nepracuje. Jak již bylo zmíněno výše, přesto s jejich účastí zřejmě počítá, jelikož

¹⁰⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. Heslo: Charity a diakonie. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, str. 39. ISBN 978-80-247-3614-3.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Srov. HORÁK, Záboj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, str. 36-52 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

¹¹⁰ Srov. HORÁK, Záboj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, str. 36-52 [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.

explicitně zmiňuje účast nestátních neziskových organizací (dále jen „NNO“), ke kterým patří i církev a jejich složky, při řešení mimořádných událostí a krizových situací. Uvádí: „*Při přípravě na mimořádné události a zmírňování jejich dopadů se nesmí zapomínat na nezastupitelnou roli NNO [...] Limitem většího zapojení NNO do plnění úkolů ochrany obyvatelstva je současné nastavení systému financování jejich činnosti v oblasti poskytování humanitární pomoci občanům v zasaženém území a při obnově tohoto území. NNO získávají finanční prostředky formou účelových dotací, příspěvků a grantů, které jsou však vázané na jejich hlavní činnost, zpravidla v sociální oblasti a není možné je využít např. na zakoupení prostředků využitelných při provádění záchranných a likvidačních prací.*“¹¹¹

Kromě toho výše uvedený dokument počítá i s další účastí NNO a to formou „*poskytování materiální humanitární pomoci, dobrovolnické pomoci nebo sbírkovou činností.*“¹¹²

Důležitým prvkem poskytování duchovní péče (ale i jakékoliv jiné formy podpory) ze strany náboženských společenství je potřeba koordinace poskytování těchto služeb mezi náboženskými společenstvími a dalšími NNO a orgány státní správy i místní samosprávy. Kromě toho je nutné i propojení horizontální, zejména mezi kraji navzájem, tak aby případná pomoc ze strany náboženských společenství nebyla omezena hranicemi krajů. Na oblast koordinace se tak konkrétně zaměřuje Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím hasičského záchranného sboru, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí z 21. ledna 2003, ale i další dohody o poskytování duchovní péče, které budou zmíněny dále.

4. Inspirace a historická východiska duchovní péče ve prospěch příslušníků policie a hasičského sboru

Jednoznačnou inspirací pro organizaci a poskytování duchovní péče ve prospěch příslušníků policie, hasičského sboru a obětí trestných činů a katastrof lze nalézt v organizaci duchovní služby Armády České republiky (dále jen „AČR“), či obecně v rámci ozbrojených sil, mezi něž patří kromě AČR i Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.¹¹³ Nejjednoznačnější je tato inspirace patrná v poskytování duchovní péče ve prospěch příslušníků policie, jelikož armáda i policie jsou si do značné míry podobné co do organizace a vnitřních poměrů. Přesto je vliv tradice duchovní služby v ozbrojených silách obrovským zdrojem inspirace i pro zmíněné další oblasti. Zejména je to tak z důvodu její dlouholeté tradice na kterou, ačkoliv byla přerušena 40 lety komunistické totality, se podařilo moderní AČR úspěšně

¹¹¹ Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030, str. 28. Dostupné z: [Vlada_III_KOOB-2025_vyh12030](#).

¹¹² Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030, str. 30. Dostupné z: [Vlada_III_KOOB-2025_vyh12030](#).

¹¹³ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, § 3 odst. 2.

navázat (spíše v organizační struktuře, nežli konkrétním fungování) a také díky kvalitnímu nastavení principů, na jejichž základě duchovní péče v AČR funguje.

Jak již bylo zmíněno výše, duchovní péče ve prospěch příslušníků policie, hasičského sboru a obětí trestných činů a katastrof je poměrně novou oblastí, která se začala vydělovat z obecného konfesního práva v posledních několika desetiletích.¹¹⁴ Minimálně v prostředí České republiky jí tak chybí stejná historická tradice jako v případě duchovní služby v ozbrojených silách (ačkoliv ve Spojených státech amerických se v případě duchovní péče ve prospěch příslušníků policie jedná o dlouhodobě zavedenou oblast činnosti náboženských společenství).

4.1. Vojenská duchovní péče

Vojenská duchovní péče, tedy péče o příslušníky ozbrojených sil, je jednou z nejstarších oblastí duchovní péče ve veřejných institucích. Již za první republiky byla duchovní služba součástí Ministerstva národní obrany Československé republiky a vojenští kaplani sloužili jako důstojníci československé armády, stejně jako je tomu dnes. V průběhu druhé světové války poté působili v československých zahraničních legiích a odboji. Zlom nastal až po únorovém komunistickém puči, kdy byla vojenská duchovní služba úředně rozpuštěna¹¹⁵ v důsledku obecného komunistického cíle ateizace společnosti.

Po sametové revoluci v roce 1989 bylo nutné reagovat na znovuzavedené ústavní záruky svobody vyznání a realizovat je i v rámci složek ozbrojených sil. V tomto případě se tak stalo zřízením specializované duchovní služby, což je samozřejmostí v členských státech Severoatlantické aliance (s výjimkou Turecka).¹¹⁶

Jelikož byla česká společnost vystavena dlouhodobému a intenzivnímu ateizačnímu tlaku, nebyla cesta k novému zavedení duchovní služby v ozbrojených silách jednoduchá. Vliv náboženských společenství a věřících byl v nové československé a později české armádě prakticky nulový. Na druhou stranu existoval ovšem dostatek mladých duchovních, kteří prošli základní vojenskou službou a měli tedy zkušenosti se životem v armádě a byli připraveni převzít úkol zajišťovat realizaci osobní náboženské svobody odvedenců i vojáků z povolání.¹¹⁷

¹¹⁴ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 7-11. ISBN 978-3-8305-3991-9.

¹¹⁵ Srov. DUS, Jaromír a Tomáš HOLUB. *Hledání cesty, Vzpomínky na obnovování duchovní služby v resortu Ministerstva obrany*. Praha, 2013, str. 79.

¹¹⁶ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 202. ISBN 978-80-7502-118-2.

¹¹⁷ Tamtéž.

Před samotným zřízením specializované duchovní služby bylo první formou účasti náboženských společenství po roce 1990 na zajišťování náboženské svobody v ozbrojených silách docházení farářů a jiných duchovních registrovaných náboženských společenství v posádkových místech do kasáren a poskytování duchovní péče vojákům v návštěvních prostorách, což se ovšem ukázalo jako pouze částečně efektivní postup.¹¹⁸

Od roku 1996 začalo být cílem zavedení duchovní služby profesionální, kterou by v plném a výlučném služebním poměru zajišťovali duchovní doporučení svými církvemi. Tato specializovaná duchovní služba vznikla v rámci AČR 3. 6. 1998, kdy byla podepsána první smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany a druhá dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany ČR, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany. Již před podpisem této dohody ale duchovní v armádě působili, a to na základě ústní dohody mezi zástupci Ministerstva obrany a jednotlivých církví.

V současné době má již duchovní služba v AČR pevné místo, je brána jako samozřejmá věc a kaplan se stal přirozenou součástí armády.¹¹⁹

4.2. Principy a prvky vojenské duchovní služby využitelné v dalších oblastech

Odlišnost služebního poměru v armádě, policii a hasičského sboru je patrná zejména ve formě, v jaké probíhá společný život příslušníků armády, policie i hasičského sboru a jejich územní rozdělení. Zatímco vojáci se soustředí v kasárnách na pevně daných místech na území České republiky, policisté jsou logicky rozmístěni do mnohem hustší sítě menších služeben po celé zemi. Totéž platí i pro hasičský záchranný sbor, který má sice nadřízené složky v jednotlivých krajích, ale ty se dále dělí na značný počet jednotlivých menších stanic. Toto územní rozdělení má vliv i na činnost kaplanů a duchovní péči, kdy vojenští kaplani mají obvykle všechny osoby, o které pečují, pohromadě a nadosah, což by v prostředí policie i hasičského záchranného sboru vyžadovalo mnohem vyšší personální zdroje, než které jsou v současné době pro tuto duchovní péči k dispozici.¹²⁰

Přesto jsou problémy příslušníků všech třech těchto organizací často velice podobné. Ve všech případech se jedná o vysoce náročné a stresující pracovní prostředí, které může narušovat

¹¹⁸ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Právo (Karmelitánské nakladatelství), str. 135. ISBN 80-7192-707-4.

¹¹⁹ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. *Vznik a vývoj Duchovní služby Armády ČR*. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 72. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹²⁰ Tamtéž.

profesionální i soukromé mezilidské vztahy. Může vést k vytvoření sociálně nevhodných jevů a negativních návyků, které jsou často důsledkem nezvládnutého vyrovnávání se náročnými událostmi, se kterými se příslušníci ve službě setkávají, což může dále vést ke zkreslení či narušení vnímání morálních hodnot a jak vojáci, tak policisté a hasiči jsou vystaveni vysokému riziku, že prožijí nějakou formu traumatizující události.¹²¹

Ačkoliv existuje mezi službou v armádě a u policie či hasičského sboru řada odlišností, jejich styčné body jsou natolik významné, že je při zavádění duchovní péče v dalších oblastech nelze ignorovat. Významná je zejména stresová zátěž, která je ve všech těchto oblastech vysoká a její zvládnutí vyžaduje často nejen podporu a péči psychologickou, ale i duchovní.

Právě z tohoto důvodu je velice vhodné, aby se další oblasti kategoriální pastorace inspirovaly (jak se ostatně minimálně v podmínkách policie již stalo či děje) v dobře fungující duchovní službě AČR.

Prvním důležitým prvkem, který byl téměř samozřejmě přijat i v oblasti duchovní péče u policie a hasičského sboru, je zásadní ekumenicita. Všichni kaplani, kteří působí v AČR, jsou k této službě vysíláni Českou biskupskou konferencí (dále také jen „ČBK“) a Ekumenickou radou církví (dále také jen „ERC“) jako společní zástupci všech v nich sdružených církví.¹²² Totožně by mělo být upraveno i působení kaplanů v policii a hasičském sboru, což potvrzuje i Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, která ve svém čl. 2 stanoví: „*Duchovní službu podle této Dohody vykonávají osoby pověřené jednotlivými církvemi a vyslané ČBK a ERC (...)*.“¹²³ Tímto dohoda stvrzuje, že kaplany k jejich službě vysílá společně ČBK a ERC a hned v článku následujícím, tj. v čl. 3 stanoví: „*Duchovní služba je poskytována na ekumenickém základě.*“¹²⁴

V souvislosti s ekumenicitou je nutné připomenout také princip nemisijnosti duchovní služby. Kaplani, ať už vojenští, policejní nebo působící u hasičského sboru, jsou vysíláni ke svojí službě jako nabídka pro všechny příslušníky těchto sborů, tedy nejen pro věřící. Služba duchovních v těchto oblastech by neměla být (a také není) motivována snahou o získání nových

¹²¹ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Prvky duchovní služby Armády ČR využitelné v duchovní službě Policie ČR. In: OPATRŇY, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 102. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹²² Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesiční právo*. Praha: Leges, 2015, str. 205. ISBN 978-80-7502-118-2.

¹²³ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 2.

¹²⁴ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 3.

členů pro svou víru či církev. Náboženských témat se tedy kaplani dotýkají pouze, pokud o to sami příslušníci těchto sborů projeví zájem.¹²⁵

Zásadním principem je vnímání duchovní služby jako doplňku psychologické pomoci v případě, že ta samotná nepostačuje. Duchovní služba úzce spolupracuje se službou psychologickou, ovšem v přístupu k této spolupráci existují určité rozdíly. V prostoru AČR je duchovní péče vnímána jako alternativní možnost pro vojáky příslušné jednotky¹²⁶, zatímco v oblasti policie a dalších bezpečnostních sborů není duchovní služba chápána jako náhrada práce psychologů či lékařů. Samozřejmostí ovšem je, že kaplani při poskytování duchovní služby s psychology, pracovníky skupiny krizové intervence a dalšími odborníky spolupracují.

Důležitým prvkem činnosti vojenských kaplanů, který je využitelný i v prostoru policie a u dalších bezpečnostních sborů jsou etické semináře, při nichž mohou příslušníci bezpečnostních sborů nalézat odpovědi na etické otázky, které vyvstávají v průběhu jejich služby. Přesně tak fungují etické semináře v AČR, kdy kaplani pomáhají vojákům „vyznat se“ v etických hodnotách obsažených v Kodexu vojenského profesionála. Stejným způsobem by bylo možné, po patřičné adaptaci na specifické podmínky konkrétního sboru, postupovat i u bezpečnostních sborů.¹²⁷

Kromě prostoru pro zodpovězení vlastních otázek ohledně etiky je důležitá také složka etického vzdělávání. I zde by mohli policejní a další kaplani spolupracovat či přímo působit jak ve vzdělávacích zařízeních, tak i u výkonných útvarů, kromě seminářů i formou výuky.¹²⁸

Významná je i role vojenských kaplanů v posttraumatické péči, konkrétně v jejím rámci oznamování mimořádných událostí, které má bohužel v kontextu AČR i ostatních bezpečnostních sborů často formu sdělování tragických událostí. Jak již bylo zmíněno výše, v policii a dalších bezpečnostních sborech kaplani spolupracují s dalšími odborníky, například psychology, a posttraumatická péče je tak oblastí pomoci duchovní i duševní. V této oblasti se tak obě formy podpory a pomoci střetávají a společně mohou vytvořit nejlepší zázemí pro zvládnutí obdržení tragických zpráv.¹²⁹

Práce vojenských kaplanů spočívá i v plnění dalších úkolů, které jsou vhodnou inspirací pro i pro další oblasti duchovní služby tak, aby byl plně využit potenciál pastoračních pracovníků. Jedná se zejména o již zmiňovanou službu přítomností, tedy prakticky přítomnost

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Prvky duchovní služby Armády ČR využitelné v duchovní službě Policie ČR. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 103. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

kaplana u co největšího počtu služebních, ale i mimoslužebních, událostí tak, aby s ostatními příslušníky bezpečnostních sborů sdílel co nejvíce aktivit. Dále je kaplan nezastupitelný službou diskretních rozhovorů, kdy pomocí neformálních rozhovorů s ostatními příslušníky sboru vnímá a spoluprožívá jejich problémy, což samozřejmě probíhá za respektování kněžského tajemství. Duchovní má právo (a povinnost) hovořit diskretně s každým příslušníkem ozbrojených i bezpečnostních sborů, který ho o to požádá, a o obsahu rozhovoru nemá povinnost nikoho informovat.¹³⁰

Z pohledu věřících příslušníků ozbrojených a bezpečnostních sborů je velmi důležitá také služba skryté modlitby, kdy se kaplan modlí společně s těmi, kdo to umí a modlí se za ty, které to nikdo nenaučil.

Poslední, avšak ne nejméně důležitou, je služba liturgických úkonů. Kaplan, jakožto duchovní a vyslanec ČBK i ERC vede při nejrůznějších příležitostech ekumenické bohoslužby, které jsou samy významným prvkem kaplanovy služby.¹³¹

Vojevní a stejně tak i policejní a další kaplani mají mnoho úkolů, které je všechny potřeba vykonávat s náležitou pečlivostí a svědomitostí tak, aby duchovní podpora skutečně pomáhala tam, kde je potřeba. Nelze však zapomínat na to, že kaplan by měl být zejména strážcem lidského rozměru života každého z příslušníků bezpečnostních sborů a přes nejrozličnější úkoly, které musí vykonávat, by měl zejména dbát na poskytnutí pomoci při řešení osobních i profesionálních krizí.¹³²

Ačkoliv je tedy duchovní služba v prostoru policie a hasičského sboru stále ještě poměrně mladá, dá se říci, že si ze zavedené služby vojenských kaplanů bere to nejlepší, a i za změněných či zcela odlišných podmínek navazuje na tradici svědomité a skutečně pomáhající duchovní služby AČR.

¹³⁰ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Právo (Karmelitánské nakladatelství), str. 137. ISBN 80-7192-707-4.

¹³¹ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Prvky duchovní služby Armády ČR využitelné v duchovní službě Policie ČR. In: OPATRŇY, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 104. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹³² Tamtéž.

5. Právní úprava duchovní péče o příslušníky policie

5.1. Policie ČR

Policie ČR (dále také jen „PČR“) vznikla jako jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky transformací tehdejšího Sboru národní bezpečnosti, kdy se jeho Veřejná bezpečnost v červenci roku 1991 přeměnila na Policii České republiky.¹³³

Tato zásadní změna s sebou postupně do policejní služby přinesla demokratické principy, mezi nimi zejména odpolitizování policejní služby, ale i uznání hodnot každého člověka ve společnosti.¹³⁴ V současné době se postavení i činnost policie řídí zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „ZPČR“), ve znění pozdějších předpisů. Postavení Policie České republiky jako jednotného bezpečnostního ozbrojeného sboru vychází z jeho úvodních ustanovení.¹³⁵

Jednotnost Policie České republiky spočívá ve služebních vztazích nadřízenosti a podřízenosti jednotlivých policistů, kteří jsou zároveň oprávněni držet, nosit a používat střelné zbraně stanovené zákonem č. 119/2002 Sb., o zbraních a střelivu, tedy střelné zbraně všech kategorií, což Policii České republiky odlišuje od dalších neozbrojených bezpečnostních sborů, jako je například právě Hasičský záchranný sbor.

Policie České republiky plní úkoly dané jí charakterem bezpečnostního sboru, zejména dle ZPČR chrání bezpečnost osob, majetku a veřejný pořádek, předchází trestné činnosti a pln další úkoly jí svěřené obecně závaznými právními předpisy. Základní charakteristikou policejní práce je tak i dle § 2 ZPČR služba veřejnosti.

Služebné pojetí policie a její přechod od nadřazenosti ke službě vychází především z rezoluce Rady Evropy č. 690/1979, která obsahuje Deklaraci o policii. V ní stanoví, že: „*Policie je veřejnou službou na základě zákona, pověřenou ochranou pořádku a zákonnosti.*“¹³⁶ Zároveň musí policie svou činností usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.¹³⁷

Policisté mají při plnění svých úkolů rozsáhlé pravomoci, které by měl ovšem k zajištění řádného a svědomitého výkonu služby vyvažovat vysoký morální a mravní standart, jenž pro

¹³³ Viz zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.

¹³⁴ Srov. KOZÁK, Jaroslav. Vymezení policejní služby. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 14. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹³⁵ Viz zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, § 1.

¹³⁶ Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 ze dne 8. května 1979, příloha, čl. 2 odst. 1. Dostupné z: [res. 690.pdf \(coe.int\)](https://www.coe.int/res/690.pdf)

¹³⁷ Srov. rozkaz policejního prezidenta č. 154/2011 ze dne 29. července 2016, o profesní etice Police České republiky, Etický kodex policie ČR.

policistu představuje součást jeho kvalifikace.¹³⁸ Právě proto je zásadní komplexní pohled na policii i osobnost samotných policistů, kdy policejní prostředí je značně specifické a osobnost policisty je tímto prostředím utvářena, musí si osvojit danou sociální roli a identifikovat hodnoty, které jsou ve společnosti a jeho konkrétním prostředí respektovány.¹³⁹

Policisté jsou samozřejmě školeni a vzdělávání v tom, aby si vypěstovali správné charakterové a osobnostní rysy a návyky, které jim umožní správně vykonávat svěřenou činnost. Některé tyto aspekty jsou poměrně přirozené a v demokratickém právním státě se předpokládají. Jedná se například o schopnost jednat nestranně, nikoho nezvýhodňovat či naopak nepoškozovat na základě jeho rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.¹⁴⁰

Duchovní péče tak může policistům značně pomoci, ať už prostřednictvím výše vzpomínaných etických seminářů a vzdělávání, které mohou policistům pomoci s jejich otázkami a nalézáním patřičných odpovědí, tak již pouhým nasloucháním. Morální rovina policejní služby je minimálně stejně tak důležitá, jako rovina profesionální a policejní kaplani hrají nezastupitelnou roli v pomoci policistům s vyrovnáním se s negativními aspekty jejich služby. Ve spolupráci s psychology a dalšími odborníky mohou policejní kaplani pomáhat s nalezením prostředků, které umožní policistům správně kategorizovat a řešit jejich problémy etického charakteru, pro které často sami těžko hledají odpovědi a zároveň do jejich často drsné a neosobní služby vnést lidský rozměr.¹⁴¹

Duchovní služba v policii tak nespočívá pouze ve sdělování těžkých zpráv nebo jen samotném pasivním naslouchání. Pokud o to policista projeví zájem, měla by mu být duchovní péče k dispozici také ve smyslu určitého kompasu, který policistům pomůže zorientovat se v etických požadavcích na řádný výkon služby. Policejní kaplani jsou k tomuto typu pomoci nejlépe vybaveni, jelikož samotná psychologická pomoc často nestačí. I ta může samozřejmě pomoci (a pomáhá), avšak pouze ve spojení s duchovní péčí může postihnout všechny náročné aspekty života příslušníků policie v celém jejich rozsahu.

¹³⁸Srov. NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 211. ISBN 978-80-7380-195-3.

¹³⁹ Srov. KOZÁK, Jaroslav. Vymezení policejní služby. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 16. ISBN 978-80-7394-391-2.

¹⁴⁰ Tak jak to předpokládá zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), viz § 3 uvedeného předpisu.

¹⁴¹ K tomu viz PRCHAL, Lukáš. Práce u policie je drsná a neosobní, přinášíme lidský rozměr. Nejčastěji řešíme problémy v rodině, říká jáhen z URNA. *Deník N* [online]. 2019 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://denikn.cz/157738/prace-u-policie-je-drsna-a-neosobni-prinasime-lidsky-rozmer-nejcasteji-resime-problemy-v-rodine-rika-jahen-z-urna>

5.2. Východiska a základ duchovní péče o policisty

Prvním impulzem pro zavedení duchovní péče a potažmo duchovní službu v prostoru policie ČR bylo vydání závazného pokynu policejního prezidenta č. 129/2001 ze dne 14. listopadu 2001, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů.

Traumatizující událostí je v tomto kontextu zátěžová situace, která může následně negativně ovlivnit další výkon služby, tj. použití střelné zbraně, braní rukojmí, akce na jeho záchranu, smrt kolegy, sebevražda a pokus o ni, zákroky proti agresivním skupinám a nebezpečným pachatelům, pohled na usmrcení osob či jejich těžká zranění, výslech oběti a vlastní zranění.¹⁴²

Dle závazného pokynu je intervenční péče zajišťována tzv. intervenčním týmem, tedy skupinou složenou z policistů, občanských pracovníků policie a meziresortních externích poradců, zastupovaných osobami, které vykonávají duchovenskou činnost.¹⁴³

Posttraumatická péče o příslušníky policie měla základ v projektu PHARE. Projekt PHARE (z anglického názvu *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*) byl původně vytvořen v roce 1989 v souvislosti s očekávaným vstupem Polska a Maďarska do EU a následně byl rozšířen i na deset dalších států – konkrétně Českou republiku, Estonsko, Maďarsko, Litvu, Lotyšsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko, které do EU vstupovaly v roce 2004 a následně v roce 2007 i na Bulharsko a Rumunsko. Jednalo se o jeden ze tří předvstupních mechanismů financovaných Evropskou unií, které měly kandidátským zemím z regionu střední a východní Evropy pomoci s přípravou na vstup do EU. Konkrétní cíle tohoto mechanismu byly:

- posílení veřejné správy a institucí, tak aby fungovaly efektivně v rámci Evropské unie;
- podpora sblížení právních řádů s *acquis communautaire* EU tak, aby se snížila délka potřebných přechodných období; a

¹⁴² Srov. závazný pokyn policejního prezidenta č. 129/2001, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů, čl. 2 písm. b).

¹⁴³ Srov. závazný pokyn policejního prezidenta č. 129/2001, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů, čl. 2 písm. e).

- podpora ekonomické a sociální soudržnosti.¹⁴⁴

Součástí prvního cíle projektu PHARE tak byla finanční podpora veřejných institucí, které měly díky ní dosáhnout standartu Evropské unie. V jeho rámci tak byl připraven i projekt PHARE – komplexní systém řízení lidských zdrojů pro Policii ČR/Program odborného výcviku policistů a zaměstnanců Ministerstva vnitra, který obsahoval základ poskytování posttraumatické intervenční péče. Jeho východiskem se tak staly zejména standardy péče o policisty v ostatních zemích EU, které byly převzaty společně s dalšími postupy a poznatky policejních sborů dalších členských států (jako systém hodnocení, kariérní řád).

Modul byl nazván „Decentralizovaný tým posttraumatické intervenční péče o policisty v souvislosti s akcemi zvláštního nasazení a po traumatizujících zážitcích jednotlivých policistů“ a jeho cílem bylo vytvoření fungujícího decentralizovaného týmu posttraumatické pomoci policistům tak, aby odpovídal poznatkům z dalších členských států EU. Česká policie tehdy disponovala větším počtem psychologů působících v různých oblastech a rozhodla se těchto odborných sil využít v rámci systému poradenství a intervence v souvislosti s akcemi zvláštního nasazení a v situacích po traumatizujících zážitcích.¹⁴⁵

Tým se měl skládat z koordinátora, kterého navrhne metodický garant a jmenuje policejní prezident a členů týmu. Členy týmu mohli tvořit policisté, psychologové, lékaři a další zdravotničtí pracovníci, ale bylo výslovně pamatováno i na duchovní. Tyto členy poté navrhnul koordinátor a jmenoval je ředitel správy Policie ČR.¹⁴⁶

Před zavedením takových týmů byla posttraumatická stresová péče o policisty zajišťována pomocí jednotlivých pracovišť psychologie, které byly umístěny v rámci krajských správ Policie ČR, kdy výsledky této pomoci odpovídaly osobnímu nasazení a přístupu oslovených psychologů, což bylo ovšem krajně problematické. Zájmem vedení Policie ČR bylo, aby každý policista měl stejnou možnost vyhledat pomoc a ta mu byla poskytnuta ve standardizované úrovni kvality.¹⁴⁷

Na základě těchto požadavků a v návaznosti na závazný pokyn policejního prezidenta poté byla uzavřena první Dohoda o účasti náboženských společenství při poskytování posttraumatické intervenční péče o příslušníky Policie ČR, která byla uzavřena mezi

¹⁴⁴ Viz webové stránky Evropské komise týkající se mechanismu PHARE. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20100505090129/http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/phare/index_en.htm

¹⁴⁵ LAŇKA, Jiří. *Fenomén náboženství v ozbrojených silách*. České Budějovice, 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Michal Opatrný, Dr. theol. str. 67.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

Ministerstvem vnitra, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví dne 7. října 2002 (dále jen „Dohoda o účasti na PIP“). Na základě této dohody byly vybráni duchovní zařazení do týmů, které policistům pomáhají řešit psychicky náročné zátěžové situace popsané výše¹⁴⁸ a poskytovali také péči dalším osobám, zejména obětem trestných činů a katastrof.¹⁴⁹ Duchovní, kteří se stali členy těchto týmů, byli funkcí pověřeni jednotlivými církvemi, které jsou zastoupeny ČBK a Ekumenickou radou církví.¹⁵⁰ Česká biskupská konference a Ekumenická rada církví za tímto úkolem určily zmocněnce, který spolupracoval s koordinátory policejních intervenčních týmů a služebními funkcionáři policie.

Povinnost jednotlivých bezpečnostních sborů zajišťovat svým členům psychologickou péči byla pak na zákonné úrovni stanovena v roce 2003 s přijetím zákona č. 361/2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a to konkrétně v jeho § 77.

Dohoda o účasti na PIP byla dále doplněna dalším závazným pokynem policejního prezidenta, konkrétně závazným pokynem č. 21/2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi, který byl dále doplněn závazným pokynem policejního prezidenta č. 79/2010. Na základě tohoto pokynu je intervenčním týmem skupina pracovníků PČR, Hasičského záchranného sboru a Ministerstva vnitra a externí spolupracovníci včetně duchovních.¹⁵¹

Duchovní tak byli v týmech v postavení externích odborníků působících bezplatně na základě rozhodnutí koordinátora. Jedním z jejich hlavních úkolů, jak již bylo zmíněno výše, je sdělování tragických zpráv pozůstalým, ale také asistence při mimořádných událostech v rámci integrovaného záchranného systému na místě ošetřování zraněných a organizace a účast na pohřbech, jelikož duchovní mají zkušenosti s posledními věcmi člověka a mohou poradit při všem, co se týká posledního rozloučení. Kromě toho je duchovní vyškolen stejně jako ostatní členové týmu a může působit v dalších oblastech posttraumatické péče a samozřejmostí zůstávají povinnosti, které pramení čistě z pozice duchovního.

Dohoda o účasti na PIP byla uzavřena na dobu tří let a opakovaně prodlužována. Stalo se tak v roce 2005 a 2008, kdy byla ovšem uzavřena naposledy. Posttraumatická intervenční péče o

¹⁴⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 217. ISBN 978-80-7502-118-2.

¹⁴⁹ HORÁK, Záboj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a katastrof. In: *Církev a stát 2020: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020, str. 9-24 [cit. 2023-08-18]. ISBN 978-80-210-9747-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>.

¹⁵⁰ Srov. Dohoda o účasti náboženských společenství při poskytování posttraumatické intervenční péče o příslušníky Policie ČR.

¹⁵¹ Srov. závazný pokyn policejního prezidenta č. 21/2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi, čl. 2, písm. d).

příslušníky některých bezpečnostních sborů a spoluúčast náboženských společenství na ní byla pak dále upravena komplexní dohodou ze dne 6. října 2011 mezi Ministerstvem vnitra, ČBK a ERC, jejíž obsah bude přiblížen dále. V roce 2014 bohužel nedošlo k prodloužení této komplexní dohody a již před koncem její platnosti probíhala jednání o zavedení interní¹⁵² duchovní služby u Policie ČR, tedy duchovní služby v aktuální podobě.¹⁵³

Proces vytváření interní duchovní služby začal v roce 2013, kdy se začala uskutečňovat jednání mezi zástupci České biskupské konference, Ekumenické rady církví v ČR a Policie ČR, jejichž cílem bylo prozkoumat možnost vytvoření duchovní služby na krajských ředitelstvích policie ČR a trval fakticky až do roku 2020. K původním návrhům řešení fungování duchovní služby v rámci Policie ČR se postavil zamítavě Analyticko-legislativní odbor Policejního prezidia, jelikož ve zřízení duchovní služby Police ČR viděl konflikt s obecně závaznými právními předpisy i interními akty Policie ČR. Zejména se jednalo o konflikt se čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tedy že se stát nemůže vázat na výlučnou ideologii či náboženské vyznání a, jak již bylo uvedeno výše, s ustanovením § 7 odst. 1 písm. b) zákona o církvích. Toto ustanovení zákona o církvích stanoví, že registrované církve a náboženské společnosti, jimž je přiznáno povolení k výkonu zvláštních práv, mohou pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova. Analyticko-legislativní odbor Policejního prezidia toto ustanovení vnímal jako taxativní, tedy umožňující zřizování duchovní služby pouze ve výše uvedených institucích.¹⁵⁴

Až v roce 2019 byl přijat interní akt řízení (dále jen „IAŘ“)¹⁵⁵ - pokyn policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb. Tento akt obecně upravil podmínky poskytování duchovních služeb v rámci Policie ČR jejím příslušníkům a zaměstnancům, ovšem pouze formou deklarace v PČR již existujícího faktického stavu, který zde existoval již od roku 2012 (Policie ČR tedy formálně nevstoupila do právního vztahu se žádným subjektem kterékoliv církve nebo náboženské společnosti). Dle tohoto aktu mohli v době mimo službu nebo pracovní dobu poskytovat na žádost policisté, kteří jsou členy církve nebo náboženské společnosti a kteří jsou dle jejích vnitřních předpisů oprávněni poskytovat

¹⁵² Tedy duchovní služby poskytované k tomu kvalifikovanými příslušníky Policejního sboru. O různých modelech duchovní služby bude pojednáno dále.

¹⁵³ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Duchovní služba v prostoru Policie ČR. In: *Církev a stát 2020: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020, str. 47-55 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-210-9747-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>.

¹⁵⁴ Z rozhovoru, který vedl autor této práce dne 16. května 2022 s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D.

¹⁵⁵ Tedy specifická forma interně závazného abstraktního správního aktu.

duchovní péči, duchovní služby, tedy úkony za duchovní službu považované příslušným náboženským společenstvím. Oprávnění poskytovat duchovní péči museli policisté předložit nadřízenému a ten, pokud s poskytováním duchovních služeb souhlasil, pro její poskytování vytvořil přiměřené materiální podmínky.

5.3. Aktuální právní úprava

Duchovní péče o policisty, další zaměstnance Policie ČR a jejich rodinné příslušníky je v současné době kromě IAŘ upravena Dohodou o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů („Dohoda o duchovní službě PČR“). Tuto dohodu uzavřeli dne 14. dubna 2020 zástupci České biskupské konference a Ekumenické rady církví a jejím cílem je v souladu s platnými právními předpisy upravit spolupráci ČBK a ERC při poskytování duchovních služeb v bezpečnostních sborech. Stranou této Dohody ovšem není žádný vykonavatel veřejné správy – jedná se o soukromoprávní smlouvu, která pouze upravuje vzájemné interakce ČBK a ERC při poskytování duchovní péče a rámec pro její výkon. Touto dohodou se duchovní péče v žádné veřejné instituci nezřizuje a duchovní péče v rámci Policie ČR je tak poskytována pouze na základě IAŘ způsobem uvedeným v této dohodě.¹⁵⁶

Duchovní službu dle Dohody o duchovní službě PČR vykonávají osoby pověřené jednotlivými církvemi a vyslané ČBK nebo ERC – takové osoby jsou označeny jako kaplani.¹⁵⁷ Duchovní služba je pak poskytována na ekumenickém základě a to tak, že je nabídkou pomoci všem osobám činným v Policii ČR a jejich rodinným příslušníkům a blízkým, kteří mají právo si pomoc duchovního vyžádat, přijmout ji i odmítnout. Text Dohody o duchovní službě PČR používá termín „pracovník“ nebo „osoba činná v prostoru Policie“ a vztahuje se tak nejen na osoby ve služebním poměru k Policii ČR, ale na všechny osoby, které jsou k Policii ČR ve služebním, zaměstnaneckém či obdobném poměru. Jak již bylo uvedeno na začátku této práce, je duchovní služba chápána jako nemisijní a není motivována snahou o získání nových věřících,¹⁵⁸ což je jednou z důležitých obecných charakteristik duchovní péče ve veřejných institucích.

Úkoly duchovní služby jsou dle čl. 4 této dohody zejména následující:

¹⁵⁶ Na rozdíl např. od slovenské úpravy, kdy je duchovní péče v ozbrojených silách a sborech zřízena na základě smluv mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem (a mezi Slovenskou republikou a některými registrovanými církvemi na Slovensku).

¹⁵⁷ Srov. Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 1 odst. 2.

¹⁵⁸ Srov. Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 1 odst. 3.

- a) podporovat vedoucí funkcionáře všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každé osoby činné v prostoru Policie;
- b) nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků Policie;
- c) přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v Policii; a
- d) vytvářet podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky Policie ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.¹⁵⁹

Duchovní služba tak naplňuje důležité obecné cíle duchovní péče, kdy jejím hlavním záměrem je vytvářet prostor pro lidské zvládnání náročných situací. Kromě toho má také přispívat k prohlubování demokratických tradic a vytvářet podmínky pro naplňování lidských práv. Prohlubování demokratických tradic a aplikace poznatků z fungování evropských veřejných institucí bylo již jedním z cílů výše popsaného projektu PHARE a o důležitosti duchovní péče z hlediska naplňování ústavně zaručených práv na svobodu vyznání bylo již pojednáno v kapitole 2. této práce.

Dohoda o duchovní službě PČR dále upravuje status kaplana, jeho pověření příslušnou církví, vyslání ČBK nebo ERC a také jeho kvalifikační předpoklady. Každý kaplan musí být písemně pověřen ze strany odpovědného orgánu příslušné církve a následně ČBK nebo ERC vyslán k výkonu duchovní služby – tyto kroky jsou nezbytnými předpoklady pro výkon duchovní služby.¹⁶⁰ Kvalifikačními předpoklady pro výkon služby kaplana stanovuje Dohoda o duchovní službě PČR ve svém čl. 2 odst. 3, kdy tři se týkají postavení kaplana v rámci Policie ČR a jeho vzdělání a poslední je pak požadavkem zkušenosti s obecnou pastorační péčí. Konkrétně se jedná o následující podmínky:

¹⁵⁹ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 4.

¹⁶⁰ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 2 odst. 1 a čl. 2 odst. 2.

- a) schopnost komunikace ve specifickém prostředí Policie, schopnost snášet zvýšenou fyzickou a psychickou námahu a samostatnost;
- b) příslušnost k Policii ČR ve smyslu zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů;
- c) dokončené vysokoškolské vzdělání minimálně v bakalářském stupni v teologickém studijním programu; a
- d) alespoň tři roky působení v obecné pastorační péči.¹⁶¹

Dohoda o duchovní službě PČR tedy v souladu s IAŘ stanovuje duchovní službu u Policie ČR jako interní, tedy prováděnou osobami, které jsou samy příslušníky policejního sboru. Takový formát duchovní péče je vzhledem ke specifickému prostředí policie samotnými policisty preferován.¹⁶² Přijímání duchovní péče je přístupné všem osobám činným v prostoru Policie ČR, její poskytování je však omezeno pouze na osoby ve služebním poměru. Jedná se dle mého názoru o správné řešení z hlediska zachování interního charakteru duchovní služby, zajištění zkušeností kaplana se životem příslušníků Policie ČR a zajištění dostatečných předpokladů podle bodu a) výše. Navzdory názvu upravuje Dohoda o duchovní službě PČR kvalifikační předpoklady pouze z pohledu Policie ČR, nikoliv i dalších bezpečnostních sborů. Dohoda o duchovní službě PČR může sloužit jako základ spolupráce ČBK a ERC při zřizování duchovní služby v dalších veřejných institucích a obecný rámec jejího výkonu, avšak přijatý text dohody by při adekvátním výkladu znamenal, že i kaplanem např. Hasičského záchranného sboru může být pouze příslušník Policie ČR.

Kaplan musí před svým vysláním podepsat prohlášení, jehož znění je dohodou stanoveno.¹⁶³ Duchovní službu pak vykonává dobrovolně, nezávisle, při zachování mlčenlivosti o skutečnostech, o kterých se dozvěděl a za dodržování zákonů, vyhlášek a dalších předpisů. Smyslem jeho činnosti je být důvěrným a důvěryhodným partnerem při řešení osobních,

¹⁶¹ Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 2 odst. 3.

¹⁶² Z rozhovoru, který vedl autor této práce dne 16. května 2022 s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D.

¹⁶³ Srov. Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 2 odst. 4.

existenciálních, duchovních, etických a morálních otázek a potřeb¹⁶⁴, tedy svou činností naplňuje základní cíle kterékoliv duchovní péče, jak jsou popsány na začátku této práce.

Kromě této úpravy podmínek vyslání a cílů činnosti kaplana se dohodou také zřizuje Rada pro duchovní péči v Policii ČR a ostatních bezpečnostních sborech (dále jen „Rada“), která zajišťuje spolupráci ČBK a ERC v této oblasti. Radu tvoří dva zástupci ČBK, dva zástupci ERC a s poradním hlasem koordinátor duchovní služby. Koordinátor duchovní služby je pozice zřízená taktéž dohodou, jejímž cílem je zajišťovat komunikaci mezi smluvními stranami a Policií ČR.¹⁶⁵

5.4. Shrnutí

Duchovní služba v prostoru Policie ČR fakticky funguje již od roku 2012. Jedná se ale o v Evropě ojedinělý stav, kdy je duchovní služba upravena dvěma interními akty, které fungují vedle sebe a kopírují svůj obsah.

Z pohledu Policie ČR je poskytování duchovní péče upraveno IAŘ, tedy Pokynem policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb, který stanovuje obecný rámec pro poskytování duchovní péče v rámci PČR. Tímto aktem ale Policie ČR nevstoupila do žádného vztahu s jakoukoliv církví nebo církevní právnickou osobou, pouze jím deklarovala přijetí faktického stavu, který v policii trval. Na základě tohoto aktu tak Policie ČR stanovila podmínky pro výkon duchovní služby, nikterak ale nezajistila její skutečný výkon a prakticky tedy pouze akceptovala, že duchovní péče v rámci PČR probíhá.

Z pohledu církví a náboženských společností je pak duchovní péče v rámci policie upravena výše přiblíženou dohodou mezi ČBK a ERC, která ovšem stejně jako IAŘ pouze stanovuje interní podmínky pro výkon funkce kaplana. V Policii ČR tak funguje interní duchovní služba, která je v mnoha ohledech lepší než duchovní služba externí. Nejlepší možnou formou poskytování duchovní péče je ale duchovní služba interní prováděná kaplany pracujícími takto na plný úvazek, tedy duchovní služba interní profesionální, spolupracující s dobrovolníky.

Zavedení takového typu duchovní služby je ale personálně náročné a její proveditelnost závisí na možnostech policejního sboru, zúčastněných církví i na vůli ji dostatečně právně upravit.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Srov. Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 4.

¹⁶⁵ Srov. Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů, čl. 3.

¹⁶⁶ K vhodnosti interní profesionální duchovní služby srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Inspirace v zahraničních modelech duchovní služby u policie. OPATRŇY, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 160. ISBN 978-80-7394-391-2.

6. Právní úprava duchovní péče o příslušníky policie v dalších evropských státech

V této části práce se zaměříme na fungování duchovní služby u policie ve dvou dalších evropských státech. Konkrétně na Slovensku, v Německu, jelikož se jedná o státy se zavedenou a fungující duchovní péčí v rámci policie i ostatních veřejných institucích, na základě srovnání s nimiž můžeme teoreticky vymezit modely fungování duchovní péče a identifikovat prvky právní úpravy duchovní péče, které jsou pozitivní pro její provádění.

6.1. Slovensko

Slovenská ústava, tedy ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky, upravuje svobodu vyznání obsahově identicky s Listinou základních práv a svobod ČR. Ve svém čl. 24 upravuje najednou práva obsažená ve čl. 15 a čl. 16 LZPS a ústavní základ poskytování duchovní péče je tak na Slovensku totožný s tím českým.

Postavení církví je na Slovensku upraveno zákonem č. 308/1991 Zb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Jedná se původně o zákon Českého a Slovenského Federálního shromáždění, který byl ovšem několikrát novelizován, a to naposledy v roce 2017.

Slovenská právní úprava na rozdíl od současné české neobsahuje institut zvláštních práv registrovaných církví a náboženských společností. Slovenská republika zároveň v souladu s ustanovením § 4 odst. 4 výše uvedeného zákona vstupuje do právních vztahů a dohod o poskytování duchovní péče ve veřejných institucích s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, což je ideální způsob jejich zajištění (k tomu viz podkapitolu 2.5.2). Registrace církví a náboženských společností je tak na Slovensku jednostupňová.

Registrace církví a náboženských společností na Slovensku probíhá podobně jako v České republice. Návrh na registraci podává Ministerstvu kultury Slovenské republiky, jako registrujícímu orgánu, tříčlenný přípravný výbor, k němuž přiloží dokument obsahující základní charakteristiku zakládané církve, její učení, poslání a území na kterém hodlá působit a také čestné prohlášení stanoveného počtu plnoletých občanů Slovenské republiky s trvalým pobytem na území Slovenské republiky, že jsou členy církve a návrh na registraci podporují (potřebný počet členů církve tak není stanoven procentuálně, jako v České republice).

6.1.1. Duchovní péče ve vybraných veřejných institucích na Slovensku

Na Slovensku je duchovní péče relevantní pro tuto práci zajišťována současně ve třech resortech, a to resortu Ministerstva obrany pro ozbrojené síly, resortu Ministerstva vnitra pro

ozbrojené a bezpečnostní sbory a resortu Ministerstva spravedlnosti pro vězeňskou a justiční stráž. Organizace duchovní péče na Slovensku tak zahrnuje poměrně širokou škálu veřejných institucí jako armádu, policii, hasičských záchranný sbor, ale i horskou službu nebo justiční stráž. Ve všech těchto institucích duchovní péči zajišťují níže uvedené subjekty, tedy za církev katolickou Ordinariát ozbrojených sil a ozbrojených sborů Slovenské republiky a za některé registrované církve na území Slovenské republiky Ústředí ekumenické pastorační služby v ozbrojených silách Slovenské republiky a v ozbrojených sborech Slovenské republiky.

Hlavním úkolem obou těchto institucí je poskytovat duchovní péči příslušníkům ozbrojených sil, ozbrojených a jiných bezpečnostních sborů a jejich rodinným příslušníkům (a krom toho také studentům a posluchačům škol ozbrojených sil a ostatních veřejných institucí spadajících do příslušných resortů, pacientům a personálu zdravotnických a sociálních zařízení zřizovaných příslušnými veřejnými institucemi a osobám ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a osobám zadrženým či zajištěným). Situace na Slovensku je specifická výše uvedenou jednotnou organizací ve více veřejných institucích – informace níže se tedy vztahují i na další veřejné instituce Slovenské republiky, mezi něž patří i hasičský záchranný sbor.

6.1.2. Katolická část

Slovenská republika uzavřela za účelem poskytování duchovní péče katolickým věřícím nejprve se Svatým stolcem dne 24. listopadu 2000 konkordátní Základní smlouvu mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem (dále jen „Základní smlouva“), jež byla publikována ve Sbírce zákonů Slovenské republiky oznámením Ministerstva zahraničních věcí Slovenské republiky č. 326/2001 a která obecně upravila vztahy Slovenské republiky a Svatého stolce. Kromě úpravy vzájemných vztahů se smluvní strany touhou Základní smlouvou zavázaly také uzavřít čtyři další smlouvy¹⁶⁷, mezi nimi i smlouvou dle čl. 14 Základní smlouvy. Dle tohoto článku Základní smlouvy má katolická církev právo vykonávat pastorační službu v ozbrojených silách a policejních sborech a navazující smlouva měla upravit podrobnosti o výkonu takové duchovní péče a podrobnosti o výkonu vojenské a civilní služby duchovními a některými dalšími osobami.¹⁶⁸ Tato smlouva dále provádí čl. 5 Základní smlouvy, ve kterém Slovenská republika deklarovala právo katolické církve vykonávat apoštolské poslání, zejména liturgické obřady a náboženské úkony a hlásat a vyučovat katolickou věrouku.

¹⁶⁷ Kromě smlouvy o poskytování duchovní péče také dle čl. 7 Základní smlouvy mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem smlouvu upravující podmínky uplatnění výhrady svědomí; dle čl. 13 Základní smlouvy mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem smlouvu týkající se škol a školských zařízení katolické církve a výuky náboženství; a dle čl. 20 Základní smlouvy mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem smlouvu o financování katolické církve na Slovensku.

¹⁶⁸ Např. seminaristů či noviců, viz Základní smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem, čl. 14 odst. 4.

Na tomto základě byla dne 21. srpna 2002 uzavřena Smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem o duchovní službě katolickým věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky (dále jen „Smlouva o katolické duchovní službě“), uveřejněná ve Sbírce zákonů Slovenské republiky oznámením Ministerstva zahraničních věcí Slovenské republiky č. 648/2002 Z. z.

Svatý stolec zřídil 20. ledna 2003, na základě Apoštolské konstituce *Spirituali militum curae* ze dne 21. dubna 1986, za účelem duchovní péče o příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů (a některých dalších osob) dle výše uvedené Smlouvy o katolické duchovní službě ordinariát Ozbrojených sil a sborů Slovenské republiky (dále jen „Ordinariát“), jehož ordinář s postavením biskupa byl jmenován 1. března 2003.¹⁶⁹

Tento ordinariát je v rámci církevního práva postaven na roveň diecézi s působností pro celé Slovensko. Jedná se o samostatnou instituci v rámci ozbrojených sil a bezpečnostních sborů Slovenské republiky, která je zároveň je právnickou osobou dle slovenských právních předpisů¹⁷⁰ a která zajišťuje duchovní péči katolickým věřícím a jejich rodinným příslušníkům v ozbrojených silách, ozbrojených sborech a záchranných sborech.

Ordinariát je tvořen kurií ordináře v Bratislavě, vikariátem při Generálním štábu ozbrojených sil Slovenské republiky, vikariátem při Ministerstvu vnitra Slovenské republiky, vikariátem při Generálním ředitelství sboru vězeňské a justiční stráže a jednotlivými služebními místy ve složkách ozbrojených sil a bezpečnostních sborů Slovenské republiky. V jeho čele stojí ordinář jmenovaný Svatým stolcem, jehož pravomoc dle kanonického práva je kumulativní s pravomocí místního ordináře, a který následně nezávisle a samostatně vybírá generálního vikáře, vikáře, kněze a jáhny pro duchovní službu v rámci ordinariátu a rozhoduje také o jejich jmenování, přeložení či odvolání dle kanonického práva.¹⁷¹ Diecézní biskupové a vyšší představení institutů zasvěceného života a společností apoštolského života musí dle čl. 5 Smlouvy o katolické duchovní službě pro potřeby Ordinariátu uvolnit potřebný počet duchovních, kteří mohou být také dle kanonického práva inkardinováni¹⁷² do Ordinariátu. Ordinář může kromě toho duchovní po dohodě s diecézním biskupem nebo vyššími

¹⁶⁹ MORAVČÍKOVÁ, Michaela. Religious assistance in public institutions in the Slovak Republic. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 319-329. ISBN 978-84-9045-723-8.

¹⁷⁰ Srov. Smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem o duchovní službě katolickým věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky, čl. 1 odst. 2.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, čl. 2.

¹⁷² Včlenění dle kanonického práva, k inkardinaci viz TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik, str. 112. ISBN 978-80-7502-192-2.

představenými institutů zasvěceného a apoštolského života pověřit dočasnou nebo příležitostnou výpomocí.

Nadřízený velitel pak na návrh ordináře provádí personální opatření týkající se služebního poměru duchovních jako profesionálních příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů Slovenské republiky. Ordinářem vybraní duchovní jsou tedy ve služebním poměru k veřejné instituci, v níž duchovní péči poskytují a ustanovují se na příslušná systemizovaná místa duchovních ve strukturách ozbrojených sil a bezpečnostních sborů.

Slovenská republika dle čl. 10 Smlouvy o katolické duchovní službě zajišťuje finanční a materiální potřeby těchto duchovních, stejně jako sídlo Ordinariátu, jeho katedrálu, kostely, kurii ordináře a přiměřená místa pro konání bohoslužeb (toto zajištění kromě platu duchovních spočívá v hrazení provozních nákladů a běžné údržby dle slovenských právních předpisů).

Kněží a jáhni Ordinariátu trvale pověřeni duchovní službou v něm mají stejná práva a povinnosti, která jsou stanovena kanonickým právem pro diecézní kněze a jáhny.¹⁷³ Poskytování duchovní péče a výkon náboženských obřadů je součástí jejich profesionální služby a duchovní péči vykonávají jen podle příslušných liturgických a kanonických předpisů.

¹⁷³ Srov. Smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem o duchovní službě katolickým věřícím v zbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky, čl. 7.

6.1.3. Ekumenická část

Druhým subjektem zastřešujícím duchovní péči o příslušníky ozbrojených a bezpečnostních sborů na Slovensku je později vzniklé Ústředí ekumenické pastorační služby v ozbrojených silách Slovenské republiky a v ozbrojených sborech Slovenské republiky (dále jen „Ústředí“). Slovenská republika nejprve s některými registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi uzavřela, podobně jako v případě katolické církve, dne 18. května 2002 obecnou Smlouvu mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen „Smlouva s registrovanými církvemi“), publikovanou ve Sbírce zákonů Slovenské republiky pod č. 250/2002 Z. z. Jedná se obsahově o smlouvu velmi podobnou Základní smlouvě mezi Slovenskou republikou a Svatým stolicem (kromě specifik vycházejících z faktu, že Svatý stolec je subjektem mezinárodního práva a smlouva s ním tak upravuje např. i vzájemné diplomatické zastoupení). Tato smlouva rovněž ve svém čl. 14 garantuje registrovaným církvím a náboženským společnostem právo vykonávat pastorační službu v ozbrojených silách a policejních sborech s tím, že podrobnosti výkonu této služby upraví navazující samostatná smlouva.

Touto smlouvou byla Dohoda mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi o výkonu pastorační služby jejich věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky ze dne 28. dubna 2005 (dále jen „Dohoda s registrovanými církvemi“), publikovaná ve Sbírce zákonů Slovenské republiky pod č. 270/2005 Z. z., na jejímž základě bylo zřízeno Ústředí. V souvislosti s ní byl také vydán rozkaz ministra obrany Slovenské republiky ze dne 14. února 2006 o opatřeních souvisejících se zřízením a působením státní rozpočtové organizace – Ústředí ekumenické pastorační služby v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky, který vznik Ústředí zajistil. Samotné Ústředí zřídila dne 24. června 2005 Ekumenická rada církví v SR.

Ústředí je taktéž samostatnou institucí v rámci ozbrojených sil a bezpečnostních sborů Slovenské republiky a zároveň právnickou osobu s právní subjektivitou odvozenou od zúčastněných církví a náboženských společností.¹⁷⁴ Zúčastněnými církvemi a náboženskými společnostmi jsou Evangelická církev augsburského vyznání na Slovensku; Reformovaná křesťanská církev na Slovensku; Pravoslavná církev na Slovensku; Evangelická církev metodistická, Slovenská oblast; Bratrská jednota baptistů ve Slovenské republice; Církev bratrská ve Slovenské republice; Církev adventistů sedmého dne, Slovenské sdružení; Apoštolská církev na Slovensku; Ústřední svaz Židovských náboženských obcí ve Slovenské

¹⁷⁴ Srov. Dohoda mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi o výkonu pastorační služby jejich věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky, čl. 1.

republice; Starokatolická církev na Slovensku; a Církev československá husitská na Slovensku. Celkem se tedy Dohody účastní jedenáct registrovaných církví a náboženských společností.

Náplní činnosti Ústředí je taktéž organizačně zajišťovat a odborně řídit ekumenickou pastorační službu v příslušných oblastech a poskytovat duchovní péči věřícím registrovaných církví a náboženských společností zúčastněných na zřizovací dohodě.¹⁷⁵

V čele Ústředí stojí generální duchovní, který je jmenován Ekumenickou radou církví SR a jí je také za svou činnost odpovědný.¹⁷⁶ Pravomoci generálního duchovního dle vnitřních předpisů zúčastněných církví a náboženských společností jsou blíže specifikovány ve statutu Ústředí, který vypracoval generální duchovní a schválila Ekumenická rada církví SR. Generální duchovní zejména jmenuje jednotlivé duchovní a jáhny k výkonu duchovní služby ve výše uvedených veřejných institucích a rozhoduje o jejich jmenování, přeložení či odvolání v souladu s příslušnými předpisy zúčastněných církví a náboženských společností. Ekumenická rada církví SR na základě požadavku generálního duchovního za tímto účelem zajišťuje potřebný počet duchovních a jáhnů ze zúčastněných církví.¹⁷⁷ Tito duchovní mají práva a povinnosti dle vnitřních předpisů svého náboženského společenství a zároveň jsou, stejně jako katoličtí duchovní, ve služebním poměru k veřejné instituci.¹⁷⁸

Základní úlohou duchovních a jáhnů registrovaných církví je duchovní služba. V rozsahu jejich působnosti ji duchovní a jáhnové registrovaných církví vykonávají bez ohledu na konfesní příslušnost osob, kterým má být duchovní péče poskytována, ale samotné náboženské obřady vykonávají podle vnitřních předpisů svojí církve či náboženské společnosti.¹⁷⁹

Stejně jako v případě Ordinariátu Slovenská republika dle čl. 11 Dohody s registrovanými církvemi finančně a materiálně zajišťuje potřeby duchovních a jáhnů zúčastněných registrovaných církví, a také činnost Ústředí, jeho sídlo, kostely, rezidenci generálního duchovního a přiměřená místa bohoslužeb.

6.1.4. Shrnutí – Slovensko

Duchovní péče v relevantních veřejných institucích na Slovensku je organizována centrálně v rámci resortů tří ministerstev v součinnosti s katolickou církví a dalšími

¹⁷⁵ Viz Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených sboroch Slovenskej republiky, 2022. Výročná správa za rok 2021 [online]. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. [cit.: 2023-03-10], str. 2. Dostupné z: https://www.ustreps.sk/data/files/4737_vyroczna-sprava-2021_na-zverejnenie.pdf.

¹⁷⁶ Kromě toho může být také přizván na její zasedání, viz Dohoda mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi o výkonu pastorační služby jejich věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky, čl. 2.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, čl. 6.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, čl. 8.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, čl. 9 odst. 2.

registrovanými církvemi. Základem duchovní péče jsou obecné a zvláštní smlouvy uzavřené mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem nebo registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi.

Na základě těchto smluv byly zřízeny dva samostatné právní subjekty zastřešující poskytování duchovní péče, a to Ordinariát pro katolické věřící a Ústředí pro věřící dalších registrovaných církví.

Katolíci i další duchovní, kteří působí v Policii Slovenské republiky a dalších veřejných institucí spadajících do působnosti Ordinariátu nebo Ústředí, jsou profesionálními členy těchto veřejných institucí, zařazenými na služební místo duchovního (kaplana). Vykonávají primárně pastorační činnost, která spočívá ve vedení bohoslužeb, vysluhování svátostí a uskutečňování katechetické a evangelizační činnosti, ale i napomáhání etické a mravní výchově příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, aktivní spoluúčasti na vzdělávání v oblasti etiky a morálky, nebo koncepční a metodické činnosti v oblasti duchovní služby v ozbrojených silách a sborech.¹⁸⁰

Jedním z nejdůležitějších úkolů kaplanů, v souladu s obecnými cíli duchovní péče vymezenými na začátku této práce, je však poskytování duchovního poradenství formou rozhovorů, které zahrnují jak poradenství pro nadřízené velitele, tak pro jednotlivce a skupiny v případě osobních problémů či požadavků v otázkách svědomí, strachu z ohrožení života a zdraví nebo formování požadovaných vztahů v ozbrojených silách a sborech.¹⁸¹ Na tyto rozhovory se vztahuje státem uznaná povinnost mlčenlivost dle § 8 zákona č. 308/1991 Zb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který stanoví, že stát uznává povinnost mlčenlivosti osob pověřených výkonem duchovenské činnosti. Kromě příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů je však duchovní péče kaplana dostupná také dalším osobám.

Duchovní péče ve veřejných institucích na Slovensku je tedy interní a profesionální, poskytovaná samotnými příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, kteří jsou zároveň duchovními dle vnitřních předpisů své církve a jsou zařazeni na služební místo kaplana. Právní úprava je založena na mezinárodních smlouvách uzavřených mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem a dalších smlouvách, uzavřených mezi Slovenskou republikou a registrovanými

¹⁸⁰ Srov. Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených sboroch Slovenskej republiky, 2022. *Výročná správa za rok 2021* [online]. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. [cit.: 2023-03-10], str. 3-4. Dostupné z: https://www.ustreps.sk/data/files/4737_vyroczna-sprava-2021_na-zverejnenie.pdf, a Ordinariát ozbrojených sil a ozbrojených zborov Slovenskej republiky, 2015. *Výročná správa Ordinariátu ozbrojených sil a ozbrojených zborov Slovenskej republiky za rok 2014* [online]. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. [cit.: 2023-03-10], str. 6-7. Dostupné z: https://www.ordinariat.sk/data/files/3122_vyroczna_sprava_ordinariat2014.pdf,

¹⁸¹ Tamtéž.

církvemi. Podstatným prvkom právni úpravy je její jednotnost pro všechny ozbrojené a bezpečnostní sbory, společně s vytvořením zastřešujících církevních právnických osob, které poskytování duchovní péče zajišťují a řídí.

Jedním z nejdůležitějších prvků slovenské právni úpravy, který podstatně pomáhá k zajištění personálního obsazení míst duchovních, je povinnost diecézních biskupů, vyšších představených institutů zasvěceného života a společností apoštolského života a Ekumenické rady církví SR zajišťovat na návrh ordináře či generálního duchovního potřebný počet duchovních. Tato možnost ovšem samozřejmě závisí na personální vybavenosti samotných diecézí, institutů zasvěceného a společností apoštolského života i církví sdružených v Ekumenické radě církví SR.

6.2. Německo

Základní zákon Spolkové republiky Německo (*Grundgesetz*) (dále jen „Základní zákon“) zajišťuje svobodu vyznání a upravuje základní vztahy mezi Německem a církvemi. Svoboda vyznání je upravena ve čl. 4 Základního zákona, který stanoví, že svoboda vyznání a jeho projevu je neporušitelná. Kromě toho zaručuje také nerušený výkon náboženství a tzv. výhradu svědomí v souvislosti s vojenskou službou.

Ustanovení čl. 140 Základního zákona do platného Základního zákona vtaňuje ustanovení čl. 136, 137, 138, 139 a 141 Ústavy Německé říše ze dne 11. srpna 1919 (také tzv. Výmarská ústava, dále jen „Ústava 1919“), které upravují základní vztahy náboženských společenství a státu a dále konkretizují právo na svobodu vyznání. Z hlediska vztahu církví a náboženských společenství a státu je zásadní čl. 137 Ústavy 1919. Dle tohoto článku je svoboda sdružovat se v náboženských společenstvích zaručena a tyto získávají právní osobnost dle obecných předpisů občanského práva. Církev a náboženské společenství, které byly v minulosti (myšleno před 11. srpnem 1919) veřejnoprávními korporacemi, mají tento status i nadále a ostatní jej mohou získat přihláškou, pokud jejich základní předpis a počet jejich členů dává záruku jejich trvalosti. Zvláštností německého (nejen) ústavního práva je, že náboženská společenství, která jsou veřejnoprávními korporacemi, mohou, v součinnosti se státem prostřednictvím finančního úřadu, vybírat daně od svých členů.¹⁸²

Duchovní péče ve veřejných institucích v Německu má ústavní základ. Tento je obsažen ve čl. 140 Základního zákona ve spojení s čl. 141 Ústavy 1919, který stanoví, že existuje-li potřeba náboženských služeb a pastorační práce v armádě, nemocnicích, věznicích nebo jiných veřejných institucích, je náboženským společenstvím povoleno je poskytovat, avšak nesmí k tomu být žádným způsobem nuceny. Vzhledem k tomu, že Základní zákon je rigidní a k jeho

¹⁸² Srov. čl. 137 odst. 6 Ústavy 1919 ve spojení se čl. 140 Základního zákona Spolkové republiky Německo.

změně je potřeba dvou třetin jak Spolkového sněmu (*Bundestag*), tak Spolkové rady (*Bundesrat*), zajišťuje toto ustanovení stabilní právní základ poskytování duchovní péče v německých veřejných institucích.

Normy upravující vztah náboženských společenství a státu jsou obsaženy i v dalších spolkových zákonech, ústavách jednotlivých spolkových zemí a jejich vlastních právních předpisech. Kromě toho je specifikem německé úpravy vztahů státu a náboženských společenství používání smluvního práva – takovou smlouvou je například stále platný říšský konkordát z roku 1933.¹⁸³

6.2.1. Duchovní péče o příslušníky policie v Německu

Duchovní péče o příslušníky policie v Německu je, podobně jako na Slovensku, rozdělena horizontálně, avšak navíc také vertikálně. Horizontální dělení spočívá v rozdělení na duchovní péči katolickou, zajišťovanou ve spolupráci s katolickou církví, a na duchovní péči evangelickou, zajišťovanou ve spolupráci s evangelickými zemskými církvemi.

Vertikální dělení vychází z faktu, že Německo je spolkovou republikou. Záležitosti týkající se zemské policie a otázek duchovní péče jsou v kompetenci jednotlivých spolkových zemí a podle toho je také duchovní péče strukturována.

Dle čl. 73 odst. 1 Základního zákona má samotná Spolková republika Německo přesně vymezené úkoly, ve kterých může vykonávat působnost. Dle bodu 8. výše uvedeného ustanovení je takovým úkolem úprava právních vztahů osob zaměstnaných Spolkovou republikou Německo a spolkovými veřejnoprávními korporacemi. Z tohoto důvodu zajišťuje Spolková republika duchovní péči pro příslušníky Spolkové policie (*Bundespolizei*) a ozbrojených sil (*Bundeswehr*), avšak duchovní péče o příslušníky ostatních zemských policejních sborů je v gesci jednotlivých spolkových zemí.

6.2.2. Spolková úroveň

Na federální úrovni je duchovní péče zajišťována převážně pomocí dohod uzavíraných mezi Ministerstvem vnitra Spolkové republiky Německo, pod které organizačně spadá Spolková policie, a církví katolickou a šesti evangelickými církvemi, jejichž účast je dána historickou tradicí.¹⁸⁴ Jedná se o takzvané správní smlouvy upravené ve čl. 59 odst. 2 Základního zákona,

¹⁸³ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 267. ISBN 978-80-7502-118-2.

¹⁸⁴ Srov. PULTE, Matthias. Religious assistance in public institutions. German national report. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 135-149. ISBN 978-84-9045-723-8.

kterých se týkají některá ustanovení Základního zákona o mezinárodních smlouvách, ale zároveň nebyly ratifikovány německým parlamentem a na druhé straně papežem nebo EKD.¹⁸⁵

Evangelická duchovní péče o příslušníky Spolkové policie je dále upravena zvláštním právním předpisem EKD přijatým na žádost zúčastněných evangelických církví dne 6. listopadu 2003 pod názvem Církevní zákon Evangelické církve v Německu o úpravě evangelické pastorační služby ve spolkové pohraniční službě (*Kirchengesetz der EKD zur Regulung der Evangelischen Seelsorge in Bundesgrenzschutz*).¹⁸⁶ Tento zákon ve svých patnácti paragrafech upravuje principy evangelické duchovní služby ve Spolkové policii, její vedení a postavení kaplanů.

Poskytování duchovní péče ve Spolkové policii zastřešuje na katolické straně Německá biskupská konference a na straně evangelické Evangelická církev v Německu (*Evangelische Kirche in Deutschland*) (dále jen „EKD“), což je svaz jednotlivých evangelických zemských církví, který jedná za v něm sdružené církve prostřednictvím synodu složeného ze 128 zástupců zemských církví a z jeho středu volené Rady EKD a jejího předsedy.¹⁸⁷

. Církev katolická a evangelické církve vytvořily paralelní struktury duchovní péče o příslušníky Spolkové policie, které se skládají z orgánů stejné úrovně, což usnadňuje komunikaci mezi církvemi a státem a zároveň umožňuje spolupráci všech církví na ekumenickém základě.¹⁸⁸

Nejvyššími orgány dohlížejícími na poskytování duchovní péče jsou v případě katolické církve Německá biskupská konference a v případě evangelických církví EKD. V rámci Německé biskupské konference jsou policejní kaplani zastoupeni pomocným biskupem mnichovským, který zároveň koordinuje katolickou duchovní péči v jednotlivých spolkových zemích¹⁸⁹, a rámci EKD jsou zastoupeni Národním zástupcem pro duchovní péči ve Spolkové policii.

Ve Spolkové policii působí dvaadvacet duchovních a sedm duchovních na částečný úvazek¹⁹⁰, které vysílají jednotlivé katolické diecéze a evangelické zemské církve. Dohled nad činností těchto kaplanů vykonává buďto Národní zástupce pro duchovní péči ve Spolkové

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Spolková pohraniční služba (*Bundesgrenzschutz*) byla předchůdkyní současné Spolkové policie založenou v roce 1949 pro plnění některých úkolů armády před jejím znovuvytvořením v tehdejší západní Německu. Pohraniční služba se transformovala na Spolkovou policii v roce 2005.

¹⁸⁷ Viz Synod. EKD: *Evangelische Kirche in Deutschland* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.ekd.de/synode-der-ekd-10772.htm>.

¹⁸⁸ Srov. PULTE, Matthias. *Religious assistance in public institutions. German national report*. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 135-149. ISBN 978-84-9045-723-8.

¹⁸⁹ Srov. Weihbischof Wolfgang Bischof – Polizeibischof. *Katolische Polizeiseelsorge* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://polizeiseelsorge.org/hp423/Polizeibischof.htm>.

¹⁹⁰ Srov. Bundespolizei, 2021. *Annual Report 2020* [online] [cit.: 2023-09-10], str. 81. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.

policii, pokud se jedná o evangelické duchovní, nebo děkan Spolkové policie, jedná-li se o duchovní katolické.

Duchovní působící ve Spolkové policii jsou po dobu své služby zařazeni na služební místo duchovního, avšak jejich služební nadřízení jim nemohou ukládat pokyny týkající se duchovní péče – v těchto záležitostech podléhají pouze pokynům svých nadřízených duchovních a stát uznává jejich povinnost mlčenlivosti.¹⁹¹ Mlčenlivosti podléhají jednak obecně rozhovory mezi kaplany a příjemci duchovní péče (té je možné kaplana zbavit ze strany příjemce) a dále pro kaplany platí povinnost zachovávat zpovědní tajemství, která je v souladu s kanonickým právem nezrušitelná.¹⁹²

6.2.3. Zemská úroveň

Duchovní péče o příslušníky policie jednotlivých spolkových zemí nemá na zemské úrovni vlastní právní úpravu. Možnost poskytovat duchovní péči ve veřejných institucích z ústav všech spolkových zemí výslovně upravují ústavy některých spolkových zemí¹⁹³, jako např. čl. 38 Ústavy spolkové země Braniborsko, který stanoví:

„Bohoslužby, duchovní vedení a další náboženské činnosti církví a náboženských společností musí být umožněny v domovech, v nemocnicích, institucích, ve kterých jsou vykonávány tresty a podobných veřejných institucích, stejně jako v policejním sboru.“¹⁹⁴

Takto je duchovní péče dle výše uvedeného ustanovení poskytována dle existujících potřeb za současné aplikace čl. 13 odst. 3 Ústavy spolkové země Braniborsko, dle kterého nesmí být nikdo nucen k účasti na náboženském nebo jiném duchovním obřadu a k použití přísahy.

Duchovní péče je poskytována ve všech šestnácti zemských policejních sborech a její poskytování se řídí obecnou úpravou Základního zákona popsanou výše, smlouvami uzavíranými mezi náboženskými společenstvími a spolkovými zeměmi a normami kanonického práva upravujícími pastorační. Je poskytována opět paralelně jak církví katolickou, tak zemskými evangelickými církvemi sdruženými v EKD.

¹⁹¹ Srov. Polizeiseelsorger im Überblick. *Katolische Polizeiseelsorge* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://polizeiseelsorge.org/hp422/Angebote.htm>.

¹⁹² Srov. Bundespolizei, 2020. *Annual Report 2019* [online] [cit.: 2023-09-10], str. 88. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.

¹⁹³ ROBBERS, Gerhard. The Legal status of Pastoral Care in Public institutions in Germany. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 12-20. ISBN 978-3-8305-3991-9.

¹⁹⁴ Ústava spolkové země Braniborsko, čl. 38.

Organizační struktura poskytování duchovní péče je v případě katolické církve podobná struktuře Spolkové policie. Německá biskupská konference nominovala pomocného biskupa mnichovského jako národního policejního biskupa, který má koordinační funkci (nemá však žádné další řídicí nebo legislativní pravomoci) a koordinuje činnost šestnácti zemských policejních děkanů, které jmenuje příslušný diecézní biskup. Ti zase dále koordinují činnost kaplanů a kaplanů na částečný úvazek.¹⁹⁵ Katoličtí kaplani jsou při výkonu své činnosti odpovědní svým diecézním biskupům.¹⁹⁶

Evangelická duchovní služba je organizována zcela uvnitř jednotlivých zemských církví, kdy policejního děkana jmenuje příslušná zemská církev a ten následně koordinuje práci evangelických policejních kaplanů, kteří podléhají příslušnému biskupu nebo nositeli podobného úřadu v zemské církvi.¹⁹⁷

6.2.4. Shrnutí – Německo

Duchovní péče o příslušníky policie je ve Spolkové republice Německo organizována na spolkové a zemské úrovni a je rozdělena na katolickou a evangelickou část. Ve všech případech je její základ ústavně stanoven a následně je prováděna prostřednictvím smluv uzavíraných mezi organizačními složkami spolkové republiky a Německou biskupskou konferencí či EKD, nebo mezi jednotlivými spolkovými zeměmi a příslušným náboženským společenstvím.

Duchovní péče o příslušníky Spolkové policie je centrálně organizována prostřednictvím Německé biskupské konference a EKD a jim podléhajícímu biskupu a Národnímu zástupci pro duchovní péči ve spolkové policii. Péče o příslušníky zemských policejních sborů je organizována uvnitř jednotlivých spolkových zemí.

Ve Spolkové policii i zemských policejních sborech působí duchovní na plný úvazek, zařazení na příslušná služební místa duchovních. Náplň jejich práce je obsahově velmi podobná činnosti kaplanů poskytujících duchovní péči na Slovensku a Spolková policie ji shrnuje jako „*profesionální podporu v řešení duchovních obtíží, které nesouvisí s duševní nemocí*“.¹⁹⁸ Policejní kaplani některých spolkových zemí poskytují duchovní péči také veřejnosti v případě

¹⁹⁵ Srov. PULTE, Matthias. *Religious assistance in public institutions. German national report*. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018, str. 135-149. ISBN 978-84-9045-723-8.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Srov. Bundespolizei, 2020. *Annual Report 2019* [online] [cit.: 2023-09-10], str. 88. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.

katastrof nebo těžkých nehod jako členové týmů krizové intervence.¹⁹⁹ Kromě toho ovšem v policejních sborech působí duchovní na částečný úvazek, kteří při výkonu duchovní péče asistují duchovním zařazeným na služební místo, což je dle Opatrného ideální způsob poskytování duchovní péče.²⁰⁰

Oproti úpravě duchovní péče ve veřejných institucích Slovenské republiky není poskytování duchovní péče centrálně řízeno. Ústřední orgány duchovní péče ve spolkové policii i jednotlivých zemských policejních sborech mají pouze koordinační úlohu a kaplani působící ve veřejných sborech jim nejsou organizačně podřízeni a podléhají jen příslušným biskupům či obdobným představeným.

7. Modely duchovní péče ve veřejných institucích

Na základě výše uvedených srovnání mezi Spolkovou republikou Německo, Slovenskem a úpravou poskytování duchovní péče v rámci Policie České republiky, můžeme určit způsoby organizace a poskytování duchovní péče v policejním sboru, ale i obecně v dalších veřejných institucích relevantních pro tuto práci a jejich vhodnou právní úpravu.

Modelem aktuálně fungujícím v rámci Policie ČR je interní dobrovolnická duchovní služba existující na základě dvou paralelních „interních“ aktů, kdy jeden z nich (IAŘ), upravuje možnost poskytování duchovní péče z pohledu Policie ČR, a druhý, tedy dohoda mezi ČBK a ERC upravuje poskytování duchovní péče z pohledu zúčastněných církví.

Interní duchovní službu vykonávají osoby, které jsou součástí veřejné instituce, ve které duchovní péči poskytují. Naproti tomu duchovní služba externí je poskytována osobami stojícími mimo veřejnou instituci, zejména osobami, které jsou součástí místního kléru. Interní duchovní služba má jednoznačnou výhodu v osobní zkušenosti kaplana s prostředím, ve kterém má duchovní péči poskytovat, jejím nutným předpokladem je ovšem vytvoření právního základu pro její poskytování, zatímco externí duchovní péče je možná i na základě jen např. osobních vazeb.

Duchovní služba dobrovolnická je vykonávána osobami, které jsou pověřeny svou církví poskytovat pastorační péči a zároveň jsou členy veřejné instituce, ve které duchovní službu vykonávají, avšak vykonávají ji nad rámec svých standardních služebních povinností (tedy zpravidla mimo pracovní dobu a bez dodatečné kompenzace). Duchovní službu profesionální vykonávají osoby zařazené na příslušné služební místo duchovního, kdy primární je poskytování

¹⁹⁹ Srov. ROBBERS, Gerhard. The Legal status of Pastoral Care in Public institutions in Germany. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Zboj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019], str. 12-20. ISBN 978-3-8305-3991-9

²⁰⁰ Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Inspirace v zahraničních modelech duchovní služby u policie. OPATRNÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 160. ISBN 978-80-7394-391-2.

duchovní péče a další služební povinnosti vyplývající z příslušnosti k veřejné instituci jsou jeho doplňkem. Kromě toho mohou duchovní péči vykonávat také kaplani s částečným úvazkem, kteří pomáhají v poskytování duchovní péče kaplanům profesionálním, a tím zvyšují kapacity systému poskytování duchovní péče.

Dále může být duchovní péče poskytována kromě paralelních interních aktů na základě příslušných smluv. Může se jednat jak o smlouvy mezinárodní (např. mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem), tak o smlouvy dle vnitrostátního práva, uzavírané mezi organizačními složkami státu a vnitrostátními církevními subjekty. Smluvní úprava je jednoznačně vhodnější, jelikož zajišťuje výkon duchovní péče za plné podpory veřejných institucí i zúčastněných církví a náboženských společností a při vhodně zvolené smluvní úpravě také zaručuje dostatečnou personální vybavenost duchovní služby.

Organizace duchovní služby vyžaduje existenci příslušného vedoucího subjektu (ten existuje v České republice, Slovenské republice, i v Německu). Může se však lišit jeho role, a tím i pravomoci, kdy kaplani mohou být organizačně a funkčně podřízeni svým nadřízeným subjektům a mít ve vztahu k nim stanovená práva a povinnosti. Naproti tomu může subjekt zastřešující výkon duchovní služby mít pouze organizační a koordinační úlohu a zajišťovat komunikaci mezi kaplany navzájem, kaplany a veřejnými institucemi i duchovní službou jako celkem a státem a ve zbytku budou kaplani podléhat svému příslušnému ordináři či jinému obdobnému představenému. Oba tyto přístupy jsou použitelné, nicméně v rámci veřejných institucí České republiky bych se přikláněl spíše k modelu ústředního subjektu s rozsáhlejší působností a pravomocemi, jelikož je tak možné zajistit uniformnější výkon duchovní péče a Česká republika, na rozdíl od Německa, nevyžaduje významnější přihlídnutí k místním specifikům.

Vzhledem k tomu, že duchovní péče je vykonávána zásadně na ekumenickém a nemisijním základě, není zřízení paralelní katolické a ekumenické (či evangelické) duchovní služby dle mého názoru nutné. Duchovní službu mohou vykonávat a v rámci Policie ČR vykonávají, na základě dohody mezi ČBK a ERC, duchovní, vyslaní k duchovní službě společným rozhodnutím ČBK a ERC.

Náplň činnosti kaplanů je ve všech případech velice podobná. Zahrnuje zejména osobní hovory a službu přítomností, které pomáhají příslušníkům veřejných institucí zvládat složité životní situace, které mohou být často velmi odlišné od situací, do kterých se dostávají lidé

v běžném životě. Kromě toho kaplani dohlíží na etické vzdělávání a na žádost poskytují pomoc v oblasti mravních otázek a spolupracují s psychology jako členové intervenčních týmů.²⁰¹

Všechny výše uvedené způsoby poskytování duchovní péče ve veřejných institucích umožňují fungování duchovní služby. Jako nejvhodnější a nejstabilnější se ale jeví duchovní služba interní, profesionální, založená na smluvním vztahu mezi státem a příslušným subjektem náboženského společenství. V České republice by se tak i v rámci policie a hasičského záchranného sboru mohlo, po vzoru skvěle fungující duchovní služby AČR, jednat o smluvní vztah mezi Ministerstvem vnitra a ČBK a ERC (který již ostatně v minulosti existoval).²⁰² Zároveň by ale bylo vhodné zvážit profesionalizaci poskytování duchovní péče prostřednictvím vytvoření příslušných služebních míst a smluvním zajištěním personálního obsazení duchovní služby po vzoru Slovenské republiky.

Na základě již existující dohody mezi ČBK a ERC by tak byla uzavřena další smlouva mezi těmito subjekty a příslušným orgánem státní správy, ve které by byla stanovena vzájemná práva a povinnosti těchto smluvních stran. Příslušný orgán státní správy by následně vydal interní správní akt, kterým by zřídil příslušná služební místa. Zastřešující subjekt duchovní služby v rámci bezpečnostních sborů již v České republice existuje v podobě výše popsané Rady pro duchovní péči v Policii ČR a ostatních bezpečnostních sborech a nebylo by tedy potřeba jej zřizovat znovu.

8. Právní úprava duchovní péče o příslušníky HZS a oběti trestných činů a katastrof

Duchovní péče o příslušníky Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „HZS“) souvisí s duchovní péčí v rámci Policie ČR a zároveň také s duchovní péčí o oběti trestných činů a katastrof. Všechny tyto duchovní služby mají jednotný základ v systému poskytování posttraumatické intervenční péče, avšak pouze v případě Policie ČR došlo v pozdějším vývoji k vytvoření alespoň základního právního rámce poskytování duchovní péče samostatně. V případě HZS a obětí trestných činů a katastrof spočívá právní podklad poskytování duchovní péče nadále primárně v dohodách a interních aktech týkajících se posttraumatické intervenční péče, ačkoliv v rámci HZS existují i dohody týkající se přímo duchovní péče, a to na diecézní úrovni.

²⁰¹ A vykonávají i mnoho dalších činností, viz výše.

²⁰² Zcela nejvhodnější by byla ratifikovaná mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a Svatým stolcem.

8.1.1. Duchovní péče o příslušníky HZS

Jak již bylo uvedeno výše, má HZS některé organizační prvky společné s AČR i Policií ČR. Jedná se zejména o jeho hierarchickou strukturu se vztahy nadřízenosti a podřízenosti, společně s Policií ČR členění na krajská ředitelství a fakt, že členové HZS činnost vykonávají ve služebním poměru.

Podobně jako v případě policistů jsou také hasiči vystaveni nebezpečí vzniku traumatizující události v průběhu služby. Traumatizující události jsou samozřejmě u obou sborů částečně specifické, nicméně jak hasiči, tak policisté se mohou dostávat do zátěžových situací, které mohou negativně ovlivnit výkon další služby (jak byla traumatizující událost definována v podkapitole 6.2). V případě příslušníků HZS se bude jednat zejména o úmrtí či těžká poranění jiných osob, ohrožení vlastního života či tělesné integrity nebo přímé svědectví závažné katastrofy či krizové situace.

Z výše uvedených důvodů je také příslušníkům HZS poskytována posttraumatická stresová péče, jejíž součástí je i externě poskytovaná péče duchovní. Její zákonný základ je, jak již bylo uvedeno výše, shodně s ostatními bezpečnostními sbory stanoven ustanovením § 77 odst. 11 zákona č. 361/2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, dle kterého:

„Bezpečnostní sbor je povinen vytvářet podmínky pro řádný a pokud možno bezpečný výkon služby. Za tímto účelem zajišťuje pro příslušníky zejména (...) psychologickou péči.“²⁰³

Spolupráce mezi HZS a náboženskými společenstvími mimo poskytování posttraumatické péče však začala již dříve, jelikož již vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany zmíněná v podkapitole 3.1 stanovovala možnost, aby příslušníci HZS žádali o zajištění duchovní péče pro osoby stížené mimořádnou událostí. V návaznosti na poskytování duchovní péče církvemi osobám postiženým povodněmi v roce 2002 byla v lednu 2003 uzavřena Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím HZS, ČBK a ERC²⁰⁴, jejímž cílem bylo upravit zásady spolupráce IZS a charitami a diakoniemi zřizovanými církvemi při poskytování duchovní péče při ochraně obyvatelstva.

Na základě této dohody měly charity a diakonie poskytovat duchovní i jinou péči obětem mimořádných událostí prostřednictvím jejich zaměstnanců, organizace dobrovolníků i distribucí

²⁰³ Zákon č. 361/2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, § 77 odst. 11.

²⁰⁴ Srov. TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 217. ISBN 978-80-7502-118-2.

materiální pomoci. Důležitým ustanovením dohody je zejména závazek HZS zabezpečit působení duchovních v krizových štábech a možnost uzavírat podobné dohody na úrovni krajských ředitelství HZS. Výše uvedené dokumenty se tak týkají spíše duchovní péče v rámci mimořádných událostí, a nikoliv jejího poskytování příslušníkům HZS.

Posttraumatická péče o příslušníky HZS, jejíž součástí je i péče duchovní, je poskytována příslušníkům HZS, kteří se účastnili zvláště psychicky náročného zásahu, jehož součástí může být i některá traumatizující událost uvedená výše. Tato péče je poskytována v několika formách, kdy duchovní péče může být podstatná zejména při první psychologické pomoci, která může mít často charakter obvyčejné lidské účasti, tedy služby přítomnosti.²⁰⁵

Psychologická služba a systém posttraumatické intervenční péče byly zavedeny v roce 2003 pokynem generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 8. září 2003, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním úkolů, jenž byl publikován ve Sbírce interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR pod č. 38/2003 (dále jen „SIAŘ“). Na tento interní správní akt navazuje také další pokyn publikovaný pod č. 39/2003, kterým se zřizuje tým Anonymní telefonní linky pomoci v krizi. Struktura vzniku posttraumatické intervenční péče o příslušníky HZS tedy odpovídá aktům, na základě kterých byla zřízena posttraumatická intervenční péče o příslušníky Policie ČR. Již SIAŘ počítal s účastí duchovních vyslaných ČBK a ERC na poskytování posttraumatické intervenční péče.²⁰⁶

Účast náboženských společenství na poskytování posttraumatické intervenční péče o příslušníky některých bezpečnostních sborů a dalších osob byla dále upravena komplexní dohodou ze dne 6. října 2011 uzavřenou mezi Ministerstvem vnitra, ČBK a ERC o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu v systému poskytování posttraumatické intervenční péče (dále jen „Komplexní dohoda“), která byla zmíněna v podkapitole 5.2. Účelem uzavření této Komplexní dohody bylo upravit poskytování posttraumatické intervenční péče duchovními příslušníkům Policie ČR, HZS, civilním zaměstnancům Policie ČR a HZS, jejich rodinným příslušníkům, osobám blízkým a osobám z řad veřejnosti, které se stali oběťmi mimořádných událostí nebo trestných činů.²⁰⁷

²⁰⁵ Srov. Psychologická služba. *Jihočeský kraj: Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-11]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-hzs-jck.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>

²⁰⁶ Srov. TRETĚRA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesiční právo*. Praha: Leges, 2015. Teoretik, str. 218. ISBN 978-80-7502-118-2.

²⁰⁷ Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče, in: *Revue církevního práva* č. 51-1/2012 [online]. 2012 [cit. 2023-10-12]. str. 63-66. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>.

ČBK a ERC se touto dohodou zavázaly prostřednictvím pověřených osob, které se staly součástí intervenčních týmů, zajistit bezplatné poskytování duchovenské péče a ustanovit zvláštní zmocněnce pro komunikaci s koordinátory intervenčních týmů.²⁰⁸ Duchovní péče na základě této dohody byla poskytována v rámci intervenčních týmů Policie ČR, zřízených na základě závazného pokynu policejního prezidenta č. 21/2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi (tou dobou již ve znění novelizačního závazného pokynu policejního prezidenta č. 79/2010).

V celém textu dohody není blíže stanovena spolupráce mezi ČBK a ERC a intervenčními týmy HZS a poskytování duchovní péče mělo být zajištěno pouze prostřednictvím systému intervenční péče Policie ČR.²⁰⁹ Komplexní dohoda byla platná přibližně tři roky, avšak v roce 2014 její platnost skončila, nebyla prodloužena a nebyla nahrazena ani žádnou jinou dohodou.²¹⁰

Veškeré interní akty, na základě kterých byla poskytována ve spolupráci s náboženskými společenstvími psychologická a posttraumatická péče o příslušníky HZS, byly zrušeny a nahrazeny v roce 2014 pokynem generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS, který byl publikován ve Sbírce interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR pod č. 43/2014 (dále jen „Pokyn č. 43/2014“).

Na základě Pokynu č. 43/2014 byla stanovena organizace a činnost psychologických pracovišť HZS, jmenování členů a koordinátorů týmů posttraumatické péče (dále jen „TPP“), zajišťování psychosociální pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí a další práva a povinnosti psychologické služby HZS a týmů posttraumatické intervenční péče. Duševní péče o příslušníky HZS tak funguje ve dvou rovinách, kdy psycholog HZS²¹¹ provádí, řídí a organizuje krizovou intervenci a za spolupráce s členy TPP zajišťuje následnou péči o postižené a členové týmů posttraumatické péče zajišťují samostatně kolegiální psychickou pomoc.²¹² Členové TPP

²⁰⁸ Tamtéž, Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče, čl. 2.

²⁰⁹ Tamtéž, Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče, čl. 2 odst. 1.

²¹⁰ HORÁK, Zboj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a katastrof. In: *Církev a stát 2020: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020, str. 9-24 [cit. 2023-08-18]. ISBN 978-80-210-9747-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>.

²¹¹ V současnosti působí v ČR osmnáct psychologů a čtyři asistenti psychologa na celkem čtrnácti krajských pracovištích, při Ministerstvu vnitra a v rámci Záchranného útvaru HZS, srov. Psychologická služba. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/psychologicka-sluzba.aspx>.

²¹² Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS, čl. 10.

jsou příslušníky nebo zaměstnanci HZS a na toto místo je na základě rozhovoru vybírá koordinátor TPP, jmenovaný generálním ředitelem HZS.²¹³

Součástí některých TPP mohou být také duchovní. Pokyn č. 43/2014 umožňuje účast externích duchovních na systému kolegiální podpory v rámci TPP a zmiňuje je ve výkladových ustanoveních čl. 1 písm. f), kde stanoví, že TPP je (zvýrazněno autorem práce):

*„ (...) skupina odborně připravených příslušníků nebo zaměstnanců – členů TPP, doplňovaná v případě potřeby o externí členy (např. zdravotník nebo **duchovní**), poskytující kolegiální psychickou pomoc.“²¹⁴*

Dále je duchovní pomoc jednou ze složek psychosociální pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí, kterou se dle čl. 1 písm. j) Pokynu č. 43/2014 rozumí (zvýrazněno autorem práce):

*„ (...) naplňování potřeb zasažených osob v oblasti tělesné, duševní, **duchovní** a sociální, a to v souladu s jejich hodnotami v rámci humanitární pomoci a nouzového přežití. Součástí psychosociální pomoci může být první psychická pomoc a krizová intervence (...).“²¹⁵*

Pokyn č. 43/2014 tedy počítá s účastí externích duchovních na poskytování jak kolegiální psychické podpory příslušníkům a zaměstnancům HZS, tak osobám, které byly zasaženy mimořádnou událostí.

Tento dokument obsahuje ve své příloze č. 2 demonstrativní výčet traumatizujících událostí, které chápe ve stejném významu, jako mimořádná událost.²¹⁶ Jedná se o situace, kdy příslušník, zaměstnanec, nebo třetí osoba zažije úmrtí nebo těžké poranění jiných osob jako přímý svědek takové události, zejména u událostí obzvláště tragických, s větším počtem obětí nebo např. katastrof, ale také pokud sám způsobí úmrtí nebo poranění jiného či škodu velkého rozsahu vlastním chybným rozhodnutím, nesprávným pracovním postupem nebo dopravní nehodou.²¹⁷

²¹³ Tamtéž, čl. 7.

²¹⁴ Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS, čl. 1 písm. f).

²¹⁵ Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS

²¹⁶ Tamtéž, čl. 1 písm. a) ve spojení s čl. 15 odst. 1.

²¹⁷ Srov. tamtéž, příloha č. 2.

8.1.2. Závěr – duchovní péče o příslušníky HZS

Duchovní péče o příslušníky HZS v současné době nemá dostatečnou právní úpravu. Neexistuje žádná dohoda, která by se poskytování duchovní péče příslušníkům a zaměstnancům HZS a dalším osobám dostatečně podrobně upravovala a existující Pokyn č. 43/2014 zřizující psychologickou službu HZS se duchovní péčí zabývá pouze okrajově.

V některých psychologických službách HZS při některých krajských ředitelstvích jsou činní externí duchovní, kteří poskytují duchovní péči alespoň v rámci týmů posttraumatické péče. Tento stav považuje HZS z hlediska poskytování duchovní péče dle Koncepce psychologické služby HZS ČR pro období 2017-2025, vydané pod č. jednacím MV- 62413-1/PO-IZS-2017, za ideální, jelikož není potřeba duchovní péči pro osoby zasažené katastrofami zajišťovat z vlastních zdrojů a duchovní se mohou stát externími spolupracovníky TPP a tak poskytovat duchovní péči členům a zaměstnancům HZS.²¹⁸ Vzhledem k tomu, že i přes postupné aktualizace Koncepce psychologické služby HZS ČR pro období 2017-2025 nebyl tento názor HZS změněn, je nepravděpodobné, že by v nejbližší době došlo k uzavření jakékoliv komplexnější dohody mezi náboženskými společenstvími a HZS (či Ministerstvem vnitra) či alespoň vydání interního aktu zřizujícího duchovní službu v rámci HZS po vzoru Policie ČR.

S pojmem duchovní pomoci ale zároveň pracují Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek vydané Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím HZS, které upravují standardy poskytování krizové pomoci a na základě kterých s HZS spolupracují i někteří duchovní.

Například externím spolupracovníkem týmu posttraumatické pomoci HZS Jihočeského kraje se v souladu s výše uvedenou koncepcí stal v roce 2018 Mgr. Rostislav Homohla, B. Th., jenž působil jako nemocniční kaplan a s TPP HZS Jihočeského spolupracoval již předtím při odborné přípravě členů TPP.²¹⁹ Kromě toho existují i některé dohody na diecézní úrovni, např. mezi Arcibiskupstvím pražským a HZS ČR²²⁰ a duchovní péče je významným prvkem činnosti Moravské hasičské jednoty z. s., která zajišťuje profesionálním i dobrovolným hasičům např. pomoc a posttraumatickou péči, konzultace v oblasti víry a náboženství, nebo organizuje mše

²¹⁸ Viz *Koncepce psychologické služby u HZS ČR na roky 2017–2025* [Online]. 2017, kapitola 2.1.3. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/koncepce-2017-2025-fin-010617-schvalena-315864-pdf.aspx>.

²¹⁹ Viz Psychologická služba. *Jihočeský kraj: Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/psychologicicka-sluzba-hzs-jck.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>.

²²⁰ HORÁK, Zábaj. Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a katastrof. In: *Církev a stát 2020: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020, str. 9-24 [cit. 2023-08-18]. ISBN 978-80-210-9747-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>.

svaté ke cti sv. Floriána (patrona hasičů), a to za spolupráce s R. D. Mgr. Pavlem Rostislavem Novotným O. Praem.²²¹

Duchovní péče o příslušníky a zaměstnance HZS, jejich osoby blízké a oběti katastrof je tak centrálně neorganizovaná, externí a dobrovolná. Jedná se o nejméně stabilní způsob poskytování duchovní péče, který spoléhá na osobní nasazení zúčastněných osob, avšak je náchylný na personální výkyvy.²²² Poskytování duchovní péče výše uvedeným osobám by bylo ideální centrálně smluvně zajistit alespoň na úrovni dohody mezi generálním ředitelstvím HZS a ČBK a ERC. Nejlepším řešením nadále zůstává ratifikovaná mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a Svatým stolcem za následné spolupráce ČBK a ERC při poskytování duchovní péče.

8.1.3. Právní úprava duchovní péče o oběti katastrof

V českém právním řádu existuje definice mimořádné události, kterou je podle ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému:

„(...) škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.“²²³

Oběti katastrof jsou tak podmnožinou obětí mimořádných událostí. Duchovní péče o oběti mimořádných událostí začala vznikat po leteckém neštěstí v Hamburku v roce 1962 pod názvem *Notfallseelsorge*, tedy duchovní péče v případě nouze.²²⁴ Jedná se o duchovní péči poskytovanou osobám zasaženým neočekávaným a náhlým individuálním či hromadným neštěstím, která se zaměřuje na pomoc lidem zasaženým (primárním postiženým), svědkům, pozůstalým a přeživším (sekundární postižení) a osobám v těchto situacích pomáhajícím (v ČR tedy složkám IZS).²²⁵

²²¹ Srov. Duchovní služba. *Moravská hasičská jednota* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.mhj.cz/duchovni-sluzba/>.

²²² Srov. LAŇKA, Jiří Ignác. Inspirace v zahraničních modelech duchovní služby u policie. In: OPATRŇY, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 160. ISBN 978-80-7394-391-2.

²²³ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, 2 písm. b)

²²⁴ Duchovní péče v mimořádných situacích (*Notfallseelsorge*) a její praktická a biblickoteologická východiska. *Caritas et Veritas* [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, 2017, 2017(7(2), str. 176-188 [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: https://www.caritasetveritas.cz/cz/artkey/cev-201702-0017_duchovni-pece-v-mimoradnych-situacich-notfallseelsorge-a-jeji-prakticka-a-biblicko-teologicka-vyc.php.

²²⁵ Tamtéž.

V České republice nemá duchovní péče o oběti katastrof prakticky žádnou právní úpravu. V již výše zmiňované vyhlášce Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, která ve svém § 26 odst. 4 písm. c) je stanoveno (zvýrazněno autorem práce):

*„(...) velitel zásahu může prostřednictvím příslušného operačního střediska žádat o zabezpečení zdravotní péče, hygienické a protiepidemické péče a sociální a **duchovní** péče pro postižené, nemocné a zraněné.“²²⁶*

Duchovní péče o oběti katastrof byla dále zmíněna v Dohodě o spolupráci mezi Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím HZS, ČBK a ERC z ledna 2003, jejímž cílem bylo vytvořit podmínky pro spolupráci IZS s charitami a diakoniemi církví a upravit zásady jejich spolupráce při přípravě a realizaci opatření v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména humanitární, psychologické a duchovní pomoci, a generální ředitelství HZS se jí zavázalo zajistit podmínky pro zařazování duchovních, zástupců církví a církevních charitativních organizací do krizových štábů.²²⁷

O poskytování duchovní péče obětem katastrof nebyla uzavřena žádná další samostatná dohoda. Tento typ duchovní péče byl upraven pouze v kapitolách 5.2 a 8.1.1 přiblíženou Komplexní dohodou ze dne 6. října 2011 uzavřenou mezi Ministerstvem vnitra, ČBK a ERC, která již ovšem pozbyla platnosti a nebyla obnovena. V současné době je pomoc obětem katastrof právně upravena pouze Pokynem č. 43/2014, který počítá s poskytováním duchovní pomoci obětem mimořádných událostí externími duchovními, kteří budou součástí TPP HZS. Nevýhody takto kusé právní úpravy byly již popsány výše.

8.1.4. Právní úprava duchovní péče o oběti trestných činů

Poskytování duchovní péče obětem trestných činů je v České republice upraveno ještě méně než poskytování duchovní péče obětem katastrof. Základní normou českého právního řádu upravující práva obětí trestných činů a poskytování podpory těmto osobám je v současnosti zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů.

²²⁶ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, § 26 odst. 4 písm. c).

²²⁷ BAŠTECKÁ Bohumila a kol. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*, Praha: Grada, 2005, str. 260. ISBN: 978-80-247-6715-4.

Tento zákon poskytování duchovní péče nikterak neupravuje Duchovní péče o tyto osoby měla být na základě výše uvedené Komplexní dohody ze dne 6. října 2011 uzavřené mezi Ministerstvem vnitra, ČBK a poskytována v rámci policejních intervenčních týmů. Tato dohoda však nebyla prodloužena a duchovní péče o oběti trestných činů není upravena ani v existujícím interním aktu řízení PČR – pokynu policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb, dohodě mezi ČBK a ERC o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů ze dne 14. dubna 2020, ani pokynem generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR č. 43/2014 ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS.

Závěr

Duchovní péče o příslušníky policie, hasičského sboru a oběti trestných činů a katastrof je upravená pro všechny tyto skupiny osob odlišně. I přes nepopiratelná pozitiva poskytování duchovní péče a pozitivní závazek státu její poskytování zajistit za účelem naplnění některých ústavně garantovaných lidských práv nemá duchovní péče o příslušníky PČR, HZS a oběti trestných činů a katastrof v České republice pevný institucionální rámec. V případě Policie ČR funguje v současné době interní dobrovolná duchovní služba, jejíž právní úprava spočívá v interním aktu Policie ČR a smlouvě uzavřené mezi ČBK a ERC. Na základě těchto dvou dokumentů v Policii ČR poskytují duchovní péči dva duchovní²²⁸, kteří jsou zároveň policisty a duchovní péči poskytují mimo pracovní dobu nad rámec svých služebních povinností.

Příslušníkům HZS je duchovní péče poskytována v rámci některých týmů posttraumatické péče zřízených v rámci psychologické služby HZS u krajských ředitelství HZS. Tyto týmy poskytují také duchovní péči obětem mimořádných událostí (katastrof). Tato duchovní služba funguje na externí dobrovolnické bázi, kdy duchovní péči poskytují duchovní, kteří nejsou součástí HZS, ale externími spolupracovníky týmů posttraumatické péče. Na duchovní péči o oběti trestných činů není v současné české právní úpravě pamatováno.

V souladu s vymezením modelů poskytování duchovní péče ve veřejných institucích je tak obecně v rámci Policie ČR funkční interní dobrovolnická duchovní služba a v rámci HZS duchovní služba dobrovolnická externí, která pečuje také o oběti katastrof. I přes to, že duchovní služba v těchto podobách funguje a minimálně HZS je pravděpodobně s tímto způsobem poskytování duchovní péče pro nejbližší léta spokojen, souhlasí autor této práce s názorem prof. JUDr. Jiřího Rajmunda Tretery, vyjádřeným v jeho příspěvku na konferenci *Církev a stát*, pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity v roce 2017²²⁹ – duchovní péči o příslušníky policie, hasičského sboru a oběti trestných činů a katastrof je třeba institucionalizovat, a tím podpořit její skutečný výkon a personální obsazení. Česká republika by měla za tímto účelem primárně usilovat o uzavření mezinárodní smlouvy se Svatým stolicem o poskytování duchovní péče, podobně jako Slovensko a Německo.

Další možností je, aby na základě již existujících aktů zajišťujících výkon duchovní péče, orgány České republiky (nejvhodnější by zřejmě bylo Ministerstvo vnitra), vstoupily do dialogu se subjekty náboženských společenství s cílem uzavřít komplexní smlouvu o poskytování

²²⁸ Z rozhovoru, který vedl autor této práce dne 16. května 2022 s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D.

²²⁹ TRETERA, Jiří Rajmund. Vážná potřeba institucionalizované duchovní péče v lůžkových zdravotnických zařízeních. Úvaha na základě několika osobních zkušeností. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017, str. 9-17 [cit. 2023-09-28]. ISBN 978-80-210-8830-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017>.

duchovní péče. Tato smlouva by mohla být uzavřena pro celý resort Ministerstva vnitra, nebo zvlášť pro Policii ČR a HZS prostřednictvím jejich generálních ředitelství – použitelné jsou obě tyto možnosti a jednalo by se o smlouvu, které by se účastnili tři subjekty (vždy ČBK a ERC na straně jedné a veřejná instituce nebo organizační složka státu na straně druhé).

Na základě takto uzavřené smlouvy, kterou by bylo možné koncipovat podobně jako smlouvy o poskytování duchovní péče uzavřené na Slovensku, vč. povinnosti diecézních biskupů a ERC zajistit dostatečný počet duchovních, by byl vytvořen subjekt (instituce) organizující poskytování duchovní péče, který by poskytování duchovní péče pouze koordinoval, nebo rovnou řídil. Současně by byla interními akty příslušných veřejných institucí zřízena odpovídající služební místa duchovních.

Tím by došlo k profesionalizaci a institucionalizaci duchovní péče. Duchovní péče o oběti trestných činů a katastrof by mohla být poskytována v rámci duchovních služeb Policie ČR a HZS, avšak bez většího dělení, kdy kaplani z řad Policie ČR i HZS by poskytovali duchovní péči obětem trestných činů i katastrof bez rozdílu.

V každém případě je ale potřeba právně zajistit duchovní péči minimálně o oběti trestných činů, která v současné době, po neprodloužení dohody z roku 2011, absentuje. Tuto péči by do vzniku komplexnější úpravy mohly poskytovat duchovní Policie ČR, nebo duchovní náležející k externím spolupracovníkům týmů posttraumatické péče HZS, tedy by se o tuto skupinu osob rozšířily interní akt řízení PČR – pokyn policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb a dohoda mezi ČBK a ERC o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů ze dne 14. dubna 2020 nebo pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR č. 43/2014 ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BAŠTECKÁ Bohumila a kol. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*, Praha: Grada, 2005. ISBN: 978-80-247-6715-4.
- DEAN COOK, E. *Chaplaincy: Being God's Presence in Closed Communities: A Free Methodist History 1935-2010*. Bloomington (Indiana): AuthorHouse, 2010. ISBN 978-1452026107.
- DUS, Jaromír a Tomáš HOLUB. *Hledání cesty, Vzpomínky na obnovování duchovní služby v resortu Ministerstva obrany*. Praha, 2013.
- EMILIANIDES, Achilles. Chaplaincy and the Law in Cyprus. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018. ISBN 978-84-9045.
- EVANS, Keith. Pastoral Care in Public Settings: A Theoretical and Theological Premise with Effective Outcomes of Chaplaincy. *Testamentum Imperium* [online]. 2018, 2018, 5(1), [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35983155/Pastoral_Care_in_Public_Settings_A_Theoretical_and_Theological_Premise_with_Effective_Outcomes_of_Chaplaincy.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HOLM, Neil. Toward a Theology of the Ministry of Presence in Chaplaincy. *Journal of Christian Education* [online]. 2009, Květen 2009, 52(1), 7-22 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: (PDF) [Toward a Theology of the Ministry of Presence in Chaplaincy \(researchgate.net\)](#).
- HORÁK, Záboj. Duchovní péče o příslušníky policie, hasičských sborů a osoby postižené katastrofami v České republice. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.
- HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017, [cit. 2023-10-21]. ISBN 978-80-210-8830-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017.pdf>.
- HORÁK, Záboj. Religious Assistance in Public Institutions: Common Background and Common Challenges. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018. ISBN 978-84-9045
- HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-152-6.

- *Chaplaincy Handbook for The Communion of Evangelical Episcopal Churches* [online]. Hutchinson (Kansas): Comunion of Evangelical Episcopal Churches, 2019 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.ceec.org/chaplains>
- JÄGER, Petr. *Církyve a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení. Příručka pro veřejnou správu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-092-6.
- KMEC, Jiří at al. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, [2012]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
- *Koncepce psychologické služby u HZS ČR na roky 2017–2025* [Online]. 2017, kapitola 2.1.3. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/koncepce-2017-2025-fin-010617-schvalena-315864-pdf.aspx>.
- KOZÁK, Jaroslav. Vymezení policejní služby. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 14. ISBN 978-80-7394-391-2.
- KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-362-2.
- LAŇKA, Jiří Ignác. Duchovní služba v prostoru Policie ČR. In: *Církev a stát 2020: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2020, [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-210-9747-6. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2020/cirkevastat2020.pdf>.
- LAŇKA, Jiří Ignác. *Fenomén náboženství v ozbrojených silách*. České Budějovice, 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Michal Opatrný, Dr. theol, str. 60.
- LAŇKA, Jiří Ignác. Inspirace v zahraničních modelech duchovní služby u policie. OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 160. ISBN 978-80-7394-391-2.
- LAŇKA, Jiří Ignác. Prvky duchovní služby Armády ČR využitelné v duchovní službě Policie ČR. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 102. ISBN 978-80-7394-391-2.
- LAŇKA, Jiří Ignác. Vznik a vývoj Duchovní služby Armády ČR. In: OPATRŇÝ, Michal a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, str. 72. ISBN 978-80-7394-391-2.
- LERNER, Natan. The Nature and Minimum Standards of Freedom of Religion and Belief. *Brigham Young Universtiy Law Review* [online]. 2000(3) [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2011&context=lawreview>
- LERNER, Natan., *Religion, secular beliefs and human rights: 25 years after the 1981 declaration*. Boston, 2006, Martinus Nijhoff Publishers. ISBN 978-90-47-41001-0.

- MAJERČÍKOVÁ, Františka Jana. Kategoriální pastorační služby nemocným v pandemii (nemocniční kaplani). In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2021: Sborník z konference*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2021, [cit. 2023-10-18]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2021/cirkevastat2021.pdf>.
- MORAVČÍKOVÁ, Michaela. Religious assistance in public institutions in the Slovak Republic. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018. ISBN 978-84-9045-723-8.
- NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-195-3
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační služby v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační služby zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-116-8.
- PAVLÍČEK, Václav et al., *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář 2. díl Práva svobody*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-85647-38-9.
- Praying for Gain. *The Economist* [online]. Washington, D. C., 2007, 2007 [cit. 2023-08-06]. ISSN 0013-0613. Dostupné z: <https://www.economist.com/business/2007/08/23/praying-for-gain>.
- PRCHAL, Lukáš. Práce u policie je drsná a neosobní, přinášíme lidský rozměr. Nejčastěji řešíme problémy v rodině, říká jáhen z URNA. *Deník N* [online]. 2019 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://denikn.cz/157738/prace-u-policie-je-drsna-a-neosobni-prinasime-lidsky-rozmer-nejcasteji-resime-problemy-v-rodine-rika-jahen-z-urna>.
- PULTE, Matthias. Religious assistance in public institutions. German national report. In: BALODIS, Ringolds a Miguel Rodríguez BLANCO (eds.). *Religious assistance in public institutions: Proceedings of the XXVIIIth Annual Conference Jurmala, 13-16 October 2016*. Granada: Editorial Comares, 2018. ISBN 978-84-9045-723-8
- RIVERS, Julian. *The Law of Organized Religions: Between Establishment and Secularism*. Oxford: Oxford University Press, 2011. ISBN 978-0199226108.
- ROBBERS, Gerhard. The Legal status of Pastoral Care in Public institutions in Germany. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019]. ISBN 978-3-8305-3991-9.
- SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008. ISBN 978-80-87127-13-1.
- STEINER, Henry J. et al. *International human rights in context: law, politics, morals : text and materials.*, 2. vydání, Oxford, 2000, Oxford University Press. ISBN 978-0198298496.
- TRETERA, Jiří Rajmund. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod . In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2019: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019, [cit. 2023-10-21].

ISBN 978-80-210-9490-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2019/cirkevastat2019.pdf>.

- TRETERA, Jiří Rajmund. Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2018: Sborník z konference* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, [cit. 2023-10-21]. ISBN 978-80-210-9122-1. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2018/cirkevastat2018.pdf>.
- TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual care in public institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, [2019]. ISBN 978-3-8305-3991-9.
- TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-118-2.
- TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-192-2.
- TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.
- TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Právo (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-707-4.
- VAN DIJK, Lindsay Jane. Humanist Chaplains Entering Traditionally Faith-Based NHS Chaplaincy Teamstr. *Religions* [online]. 10. září 2021, 12(9) [cit. 2023-06-24]. str. 3. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/rel12090744>.

2. Seznam použitých internetových pramenů

- Bundespolizei, 2020. *Annual Report 2019* [online] [cit.: 2023-09-10]. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.
- Bundespolizei, 2020. *Annual Report 2019* [online] [cit.: 2023-09-10]. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.
- Bundespolizei, 2021. *Annual Report 2020* [online] [cit.: 2023-09-10]. Dostupné z: https://www.bundespolizei.de/Web/DE/Service/Mediathek/Jahresberichte/jahresbericht_2020_EN_file.pdf?__blob=publicationFile&v=5.
- Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče, in: *Revue církevního práva* č. 51-1/2012 [online]. 2012 [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>.
- Duchovní péče v mimořádných situacích (Notfallseelsorge) a její praktická a biblickoteologická východiska. *Caritas et Veritas* [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, 2017, 2017(7(2)), [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: https://www.caritasetveritas.cz/cz/artkey/cev-201702-0017_duchovni-pece-v-mimoradnych-situacich-notfallseelsorge-a-jeji-prakticka-a-biblicko-teologicka-vyc.php

- Duchovní služba. *Moravská hasičská jednota* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <http://www.mhj.cz/duchovni-sluzba/>.
- Koncepce ochrany obyvatelstva od roku 2025 s výhledem do roku 2030, str. 4. Dostupné z: [Vlada_III_KOOB-2025_vyhl2030](#).
- Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky, 2015. *Výročná správa Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky za rok 2014* [online]. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. [cit.: 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.ordinariat.sk/data/files/3122_vyrocná_správa_ordinariat2014.pdf.
- Polizeiseelsorger im Überblick. *Katolische Polizeiseelsorge* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://polizeiseelsorge.org/hp422/Angebote.htm>.
- Praying for Gain. *The Economist* [online]. Washington, D. C., 2007, **2007** [cit. 2023-08-06]. ISSN 0013-0613. Dostupné z: <https://www.economist.com/business/2007/08/23/praying-for-gain>.
- Psychologická služba. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/psychologicka-sluzba.aspx>.
- Psychologická služba. *Jihočeský kraj: Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-11]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-hzs-jck.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>.
- Psychologická služba. *Jihočeský kraj: Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-hzs-jck.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>.
- Synod. *EKD: Evangelische Kirche in Deutschland* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://www.ekd.de/synode-der-ekd-10772.htm>.
- Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených sboroch Slovenskej republiky, 2022. *Výročná správa za rok 2021* [online]. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. [cit.: 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.ustreps.sk/data/files/4737_vyrocná-správa-2021_na-zverejnenie.pdf.
- Webové stránky Evropské komise týkající se mechanismu PHARE. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20100505090129/http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/phare/index_en.htm.
- Webové stránky sdružení humanistických kaplanů: <https://humanistchaplainciestr.org/>
- Weihbischof Wolfgang Bischof – Polizeibischof. *Katolische Polizeiseelsorge* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://polizeiseelsorge.org/hp423/Polizeibischof.htm>.

3. Seznam použitých právních předpisů

- Dodatkový protokol č. 1 Evropské úmluvy o lidských právech.
- Evropská úmluva o lidských právech vyhlášená ve Sbírce zákonů sdělením federálního ministerstva zahraničí č. 209/1992 Sb.
- Kodex kanonického práva z roku 1983.
- Listina základních práv EU vyhlášená v úředním věstníku EU pod č. C/202.

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vyhlášený ve Sbírce zákonů Vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 120/1976, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et Spes.
- Smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem o duchovní službě katolickým věřícím v zbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky 21. srpna 2002.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Ústava Německé říše ze dne 11. srpna 1919.
- Ústava spolkové země Braniborsko č. GVBl.I/92, S.298.
- Ústava starokatolické církve v ČR.
- Ústavní zákon č. 1/1991 Sb., Ústava České republiky.
- Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenské republiky.
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany
- Základní smlouva mezi Slovenskou republikou a Svatým stolcem ze dne 24. listopadu 2000.
- Základní zákon Spolkové republiky Německo v novelizovaném znění zveřejněném v Spolkové sbírce zákonů, část III, č. 100-1, ve znění zákona ze dne 19. prosince 2022 (Spolková sbírka zákonů I, s. 2478)
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a změně a doplnění dalších zákonů.
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.
- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 308/1991 Zb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

4. Seznam použité judikatury

- Metropolitní církev v Besarabii a ostatní proti Moldávii, 13. prosince 2001, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva, číslo stížnosti 45701/99.

- Kokkinakis proti Řecku, 25. května 1993, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva, číslo stížnosti 14307/88.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. Pl.ÚS 6/02.
- Gorzelik a ostatní proti Polsku, 17. února 2004, rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva, číslo stížnosti 44158/98.
- Juraj Lajda a ostatní proti České republice, 3. března 2009, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva, číslo stížnosti 20984/05.

5. Seznam ostatních zdrojů

- Dohoda mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi o výkonu pastorační služby jejich věřícím v ozbrojených silách a ozbrojených sborech Slovenské republiky ze dne 28. dubna 2005.
- Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů ze dne 14. dubna 2020.
- Dohoda o účasti náboženských společenství při poskytování posttraumatické intervenční péče o příslušníky Policie ČR ze dne 7. října 2002.
- Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 25. srpna 2014, o psychologické službě HZS.
- Rezoluce Rady Evropy č. 690/1979 ze dne 8. května 1979. Dostupné z: [res. 690.pdf \(coe.int\)](#).
- Rozhovor s policejním kaplanem plk. ThDr. Mgr. Jiřím Ignácem Laňkou, Ph. D. ze dne 16. května 2022.
- Rozkaz policejního prezidenta č. 154/2011 ze dne 29. července 2016, o profesní etice Policie České republiky, Etický kodex policie ČR.
- Všeobecná deklarace lidských práv.
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 129/2001, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů.
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 21/2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi.

Právní úprava poskytování duchovní péče ve prospěch příslušníků policie, hasičského sboru a obětí trestných činů a katastrof

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou poskytování duchovní péče ve prospěch příslušníků policie, hasičského sboru a obětí trestných činů a katastrof.

Cílem práce bylo analyzovat v současné době platné právní předpisy, smlouvy, jakož i další právní jednání a akty které upravují poskytování duchovní péče výše uvedeným skupinám a na základě srovnání s některými dalšími evropskými státy určit teoretické modely právní úpravy poskytování duchovní péče a možnosti jejich použití při zavádění duchovní služby v některých veřejných institucích České republiky.

Právní úprava poskytování duchovní péče výše uvedeným skupinám je v České republice nedostatečná. Duchovní péče o příslušníky Hasičského sboru a oběti katastrof je zajišťována pouze externě na základě osobní angažovanosti některých duchovních a dalších subjektů náboženských společenství a právní úprava poskytování duchovní péče obětem trestných činů chybí úplně. Konkrétní kroky, formulované v závěru práce, které by mohla Česká republika nebo její orgány k zajištění dostatečné právní úpravy poskytování duchovní péče příslušníkům policie, hasičského sboru a obětem trestných činů a katastrof přijmout, je zejména uzavření odpovídajících smluv o poskytování duchovní péče skupinám osob relevantním pro tuto práci se subjekty náboženských společenství. Nejlepší možností by bylo uzavření odpovídající mezinárodní smlouvy či více smluv se Svatým stolcem, na základě které by byl zřízen po vzoru Slovenska orgán zastřešující duchovní péči v resortu Ministerstva vnitra.

Jako první krok je však třeba zahrnout duchovní péči o oběti trestných činů do činnosti alespoň jednoho z v současnosti fungujících subjektů zajišťujících duchovní péči, tedy rozšířit buďto působnost duchovní služby Policie ČR nebo týmů posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru.

Klíčová slova: duchovní péče, veřejné instituce, oběti trestných činů a katastrof

Legal regulation of the provision of spiritual care for the benefit of members of the police, fire brigades and victims of crime and disasters

Abstract

This thesis deals with the legal regulation of the provision of spiritual care for the benefit of members of the police and fire services and victims of crime and disasters.

The aim of the thesis was to analyse the legislation, treaties, as well as other legal acts currently in force in the Czech Republic, which regulate the provision of spiritual care to the above mentioned groups and, based on a comparison with other European countries, to identify theoretical models of legal regulation of the provision of spiritual care and the possibilities of their application in the implementation of spiritual care in some public institutions of the Czech Republic.

The legal regulation of the provision of spiritual care to the above-mentioned groups is insufficient in the Czech Republic. Spiritual care for members of the Fire Brigade and victims of disasters is provided only externally on the basis of the personal involvement of some clergy and other entities and any legal regulation of the provision of spiritual care to victims of crimes is lacking. Concrete steps, formulated in the conclusion of the thesis, which could be taken by the Czech Republic, the Police of the Czech Republic, the Fire Brigade of the Czech Republic or other public institutions to ensure that there is sufficient legal regulation of the existence and functioning of the spiritual service for the benefit of persons relevant to this work are, in particular, entering into appropriate contractual relations with religious communities or, in the best case, concluding an appropriate international agreement with the Holy See, on the basis of which a body would be established, following the example of Slovakia, to provide spiritual care in the Ministry of the Interior.

As a very first step, however, it is necessary to include spiritual care for victims of crime in the activities of at least one of the currently functioning bodies providing spiritual care, i.e. to extend the scope of either the spiritual service of the Police of the Czech Republic or the post-traumatic care teams of the Fire Brigades.

Key words: spiritual care, public institutions, victims of crimes and disasters